

Cumhuriyetin
100. Yılında

GİRESUN

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

**CUMHURİYETİN 100. YILINDA
GİRESUN**

EDİTÖR

Prof. Dr. GÜVEN ÖZDEM

GİRESUN

2025

CUMHURİYETİN 100. YILINDA GİRESUN

Eserin yayın hakkı Giresun Üniversitesi'ne aittir. Makalelerin hukuki sorumlusu yazarlarıdır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Yayın Koordinatörü: Mehmet FATSA

Alan Editörleri

Prof. Dr. Beyhan KESİK
Prof. Dr. Güven ÖZDEM
Prof. Dr. Mustafa CİN
Prof. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU
Prof. Dr. Sezai BALCI
Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR
Doç. Dr. Oktay KARAMAN
Dr. Öğr. Üyesi Bekir SARIYILDIZ
Dr. Öğr. Üyesi İlker AVCIOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Nazım KURUCA
Dr. Öğr. Üyesi Ülkü KARA

Sertifika No:52305

E-ISBN: 978-975-2481-33-6

I. Basım: Aralık 2025

Dijital Baskı: Giresun

Dizgi: Sude KARAGÖL

Kapak Tasarımı: Emre ÇAĞMAN

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

Gaziler Mah. Prof. Ahmet Taner Kışlalı Cad.Güre Yerleşkesi/
Giresun

Telefon: 0454 310 10 00

E-Posta: basin.koordinatorlugu@giresun.edu.tr

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	VII
TAKDİM.....	XI
EDİTÖRDEN.....	XIII

I. BÖLÜM COĞRAFYA

Mustafa CİN Sel ve Taşkın Riski Açısından Giresun İlinin Değerlendirilmesi	17
Doğuş D. ÇELEBİOĞLU - Ünsal BEKDEMİR Giresun İlinin Akarsuları ve Hidroelektrik Enerji Üretim Potansiyeli.....	37
Günay KAYA Tirebolu İlçesinde Yerleşmeler	51
Ünal YILMAZ - Figen BALO Giresun İlinde Çevresel Koruma ve Enerji Verimliliği İçin Doğal Taş Destekli Bina Kabuğu Tasarımı	87

II. BÖLÜM EKONOMİ

İbrahim SEZER Giresun İlindeki Turizm Faaliyetlerinin Güncel Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi	107
Nazım KURUCA - Mehmet DURKAYA Giresun'da Fındık Ticareti (1923-1960)	137

III. BÖLÜM KÜLTÜR

Mustafa AÇA Giresun'da Balıkçılığın Dünü ve Bugünü	175
Nurdan KUMAŞ ŞENOL Giresun İli Yöresel Gelin Giysisi ve Düğün Adetleri.....	221

Feridun TEKİN - Samet CANTÜRK

Giresun ve Yöresi Ağzları Üzerine Yapılmış Çalışmaların Bibliyografya Denemesi..... 239

İlker AVCIOĞLU - Ülkü KARA

Giresun Veteriner Hekimliği Folkloru 247

Yasin HAZER - Cavidan DEMİR GÖKIŞIN - Methiye MANCAK - Ufuk KOCA ÇALIŞKAN

Biyolojik Çeşitliliğe Dayalı Geleneksel Bilgi: Giresun 261

IV. BÖLÜM SANAT

Cihan EKİZ

Sinemasal Mekân Olarak Giresun 275

Hatem TÜRK

Cumhuriyetle Canlanan Giresun: Bir Şair, Bir Gazeteci, Bir Öykücü (Can Akengin, Şahabeddin Uzunkaya, Naim Tirali)..... 289

V. BÖLÜM ŞEHİRCİLİK/ SOSYOLOJİ/MODERNLEŞME

Ünsal BEKDEMİR

Cumhuriyetin 100. Yılında Giresun'da Kentleşmenin Neresindeyiz? 311

Levent MEMİŞ

Cumhuriyet Döneminde Giresunlu Senatörler ve Bakanlar..... 329

Mustafa BAKIRCI

Giresun'un Sözlü Tarihi Üzerine Kısa Bir Değerlendirme 349

İsmail BAYRAM - Güven ÖZDEM

Cumhuriyetin İlk Asrında Giresun'da Yükseköğretim 375

VI. BÖLÜM TARİH

Oktay KARAMAN

Cumhuriyet Döneminde Giresun 1923-1980 (İdari-Siyasi-Demografik Durumu) 389

Mehmet FATSA

Giresunlu Seyyid Mehmed Paşa ve Cumhuriyet Devrine İntikal Eden Mirası 401

Selçuk SARI

Kore Savaşı ve Kıbrıs Barış Harekâtı Gazileri..... 421

Serhat ÇAKMAK

20. yy. Türk Milliyetçiliğinin Teşkilatlanma Süreci ve Giresun Türk Ocağı (1917-2024)..... 427

Ahmet GÜRSOY

İttihatçı Enver Paşa'nın Topal Osman'la İlişkisi ve Teşkilat-ı Mahsusa Görevi..... 447

Bekir SARIYILDIZ

Cumhuriyet Dönemi Giresun Orta Çağ Tarihi Araştırmalarına Genel Bir Bakış (1923-2023) 465

Ayhan YÜKSEL

Millî Mücadelede Giresunlu İki Din Adamı: Kurdoğlu Hafız Mustafa Zeki ve Ahmed Necmeddin Efendiler..... 479

Mevlüt KAYA

1945'te Sovyetler'in Giresun-Kars Sahasında Toprak Talepleri..... 485

H. Gazi MENTEŞEOĞLU

Cumhuriyet Bayramı Kutlamalarının Giresun Basınına Yansımaları (1923-1933)..... 521

Aydın GÜLŞEN

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Giresun'da Sosyal ve Kültürel Yaşam..... 543

Hazel BEKTAŞ

Millî Mücadele Sonunda Amerikan Gemilerinin Karadeniz Kıyılarındaki Rum Mültecilerin Sevkiyatına Dair Gözlem ve Raporları..... 563

Giresun'da Balıkçılığın Dünü ve Bugünü

*Mustafa AÇA**

Giresun'da Denizciliğin ve Balıkçılığın Kısa Tarihi

Giresun kıyılarının yüksek dağ silsileleri ile çevrili olması, kıyı yerleşimlerinin derin vadilerin ve bu vadilerden gelen ırmakların denize açıldığı kısmî düzlüklerde ve vadilerin kıyıya yakın duvarlarında yoğunlaşmasında etkili olmuştur. Bu tercihte, kısıtlı besin kaynakları içinde balığın önemli bir yere sahip olmasının yanında, stratejik amaçlar ve bölgenin jeolojik yapısının sebep olduğu zorluklardan kaynaklanan lojistik problemlerin üstesinden gelme düşüncesi etkili olmuştur. Az sayıdaki tarihî ve arkeolojik veri incelendiğinde bölgenin en eski sakinlerinin de aynı sebeplerle bugün olduğu gibi iç alanlarda vadi taban ve duvarlarına, kıyılarda ise ırmakların denizle buluşma hatlarındaki küçük delta sahalarına rağbet gösterdikleri anlaşılmaktadır (Bursa 2007: 73; Aktaş, 2007: 38; Bekdemir, 2007: 34).

Erken Tunç Çağı'ndan itibaren ilk yerleşimlerin oluşmaya başladığı düşünülen Giresun kıyılarının balıkçılık geçmişi ile ilgili en eski bilgiler Tunç Çağı'nın sonlarına konumlanmaktadır. Kıyıların yanı sıra deniz yatağında karşılaşılan ve Miken gemilerinin çapaları olduğu kabul edilen delikli büyük taşlar, yörenin denizcilik geçmişinin ilk somut verileri olarak kabul edilmişlerdir. Tunç Çağı'nın sonlarında bölgeye ilgi duyan ve Ege'ye dönüşlerinde beraberlerinde güneşte veya Dinyeper ve Dinyester ırmaklarının tuzlu haliçlerinde kurutulmuş balık götüren Miken maceracılar sonra bölgeye yönelen Helenler, geride bıraktıkları şehirlerine gemilerle balık sevk etmeye devam etmişlerdir. Tarım yapılabilir alanların sınırlılığının yanı sıra mevcut tarım alanlarından yeterince ürün alınamaması Helen kolonistlerin Karadeniz'in kuzey ve güney kıyılarında balık işleme, kurutma ve ihracına daha fazla önem vermelerine sebep olmuştur (Ascherson, 2001: 20). Bu durum Roma hâkimiyeti döneminde de devam etmiş tuzlanmış ve işlenmiş balıklar bu sefer Roma'ya sevk edilir olmuştur⁵. Bu itibarla Karadeniz'in güney limanları arasında önemli bir yere sahip olan Giresun limanı, kolonizasyon

*Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İzmir mustafa.aca@idu.edu.tr ORCID: 0000-0002-0784-9846.

⁵Karadeniz balıkçılığının antik dönemleri üzerine oldukça önemli bir çalışma hazırlayan Pınar Bursa, kesin olmamakla birlikte Karadeniz'den sağlanan ilk ticari nesnenin balık olduğunu vurgulamıştır. Çeşitli tekniklerle avlanan balıklar tuzlanmış ve kurutulmuş olarak ihraç edilmiş olmanın yanı sıra sos olarak da ihraç edilmişlerdir. Karadeniz'e gelen ilk Yunan kolonistlerinin balıkların göç yollarını takip ederek Karadeniz'in doğu kesimlerine yöneldikleri varsayımından hareketle bölgedeki balıkçılık endüstrisinin MÖ. 7. yüzyılda geliştiği kabul edilmektedir (Bursa, 2007: 73-75).

dönemlerinde içbölgelerden gelen kıymetli hammaddeleri taşıyan kolonistler için değil, balıkçılık yapan kolonist unsurlar için de vazgeçilmez olmuştur (Çiğdem, 2007: 137-138).

Antik dönem yazarlarından Plinius *Historia Naturalis*, Oppianus *Halieutikai* ve Aelianus *De Natura Animalium* adlı eserlerinde Doğu Karadeniz balık türleri ve avcılığı hakkında doğrudan şehrin adını zikretmeden bazı önemli bilgilere yer vermişlerdir. Plinius'un Karadeniz'in kuzey kıyılarındaki Pontos'ta yaşayan balık türlerini içeren uzun listesinden ve diğer bazı kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla antikçağda Giresun kıyı balıkçılığında ekonomik değeri en yüksek olan balık türleri, ton, palamut, uskumru ve mersin balığı olmuştur (Bursa, 2007: 73-74). Giresun, topografik özelliklerinden ötürü önemli kavşak noktalarında yer alması sebebiyle tarih boyunca pek çok yabancı seyyah, diplomat veya maceracı tarafından ziyaret edilmiştir. Giresun havalisi balıkçılığı hakkında çeşitli vesilelerle doğrudan bilgi veren en eski kaynak Ksenophon'un MÖ. 5. yüzyılda Doğu seferinden dönen bir Yunan ordusunun Doğu Anadolu'yu güneyden kuzeye geçerek Karadeniz'e ulaşmasını ve oradaki Yunan kolonilerinin yardımıyla Yunanistan'a geri dönmesini anlattığı *Anabasis* adlı eseridir (Zehiroğlu, 2000: 27). Ksenophon, geri dönüş yolculuğu sırasında Giresun havalisine ulaşan askerlerin Kotyora (Ordu) ve Kerasus (Giresun) arasındaki sahada yaşayan Mossynoiklerin kalelerini yağmalarken ambarlarda buğday, saman, tuzlanarak küplere basılmış yunus eti, yunus yağı dolu çanaklar, şarap ve yerlilerin pişirip ekmek gibi yediği kestaneler bulduklarından bahsettikten sonra balık yağının aynı zamanda yerlilerin aydınlanma maksadıyla kullandıkları temel materyal olduğunu ifade etmiştir (Bursa, 2007: 77). Mossynoiklerin ambarlarında yunus eti bulunması açık deniz balıkçılığı yapabildiklerini ve hatta moneksilardan⁶ daha gelişkin teknelere sahip olduklarını ve açık deniz ticareti yapmış olabileceklerine işaret etmektedir. Öte yandan yakaladıkları yunus balıklarından elde ettikleri yağları koymak üzere kullandıkları küp ve çanakları yaygın olan şekliyle Sinop'tan temin etmeyip kendilerinin imal etmiş olabilecekleri de ihtimaller arasında yer almaktadır. Ayrıca Mossynoiklerin denizcilikteki bu maharetleri uzun süredir bu bölgede yaşadıklarını işaret etmektedir (Öztürk, 2012: 324; Oğuz, 2002a: 200).

MÖ. 1. yüzyıl Giresun havalisi balıkçılığına isim vererek atıfta bulunan antik dönem yazarlarından Strabon'a göre, özellikle *Pharnakeia* (Giresun) yöresinde yapılan balıkçılık; bilhassa palamut avı denizin yöre halkına sunduğu bir lütuftur. Zira bu balık ilk defa burada yakalanmıştır. Giresun sahil şeridinin hemen üstünde yer alıp orman ve madenlerle dolu olan dağlarda demir madeni aktif olarak işletiliyordu. Bu münasebetle yöre halkının geçim

⁶*Moneksila / Meneksile*: Antik çağda ve sonrasında Giresun başta olmak üzere Doğu Karadeniz kıyılarında kullanılan ve Ksenophon'un tarifine göre kalın bir tomruğun oyulması suretiyle yapılmış, bir kişi taşıyabilecek büyüklükte kürekli kayıklardır (Işık, 2001: 136).

kaynakları arasında madencilik ve balıkçılık oldukça önemlidir. Balıkçılar için en kârlı avlar palamut ve yunus avlarıydı. Yunusların yanı sıra onunla aynı cinsten olan *kordyles*, ton ve palamudu kovalamakta; bu suretle sadece bunları yiyerek şişmanlamakla kalmayıp karaya ve insanlara yaklaşmaktan çekinmemeleri kolaylıkla avlanabilmelerine imkân tanıyordu (Strabon, 2000: 28-29; Işık, 2001: 119; Arslan, 2005: 116-117). Strabon, kendisinden yüzlerce yıl önce Ksenophon'un verdiği bilgilerle benzer biçimde Giresun'da yaşayan yerli halkın yunus yağını aydınlanma ve beslenme maksadıyla kullandıklarını belirtmiştir (Güveloğlu, 2013: 730). Strabon'un verdiği bu önemli bilgilerden hareketle Giresun'un tarihte sadece kirazın değil palamut avcılığının da ana vatanı olarak kabul edilmesi yanlış olmayacaktır.

Giresun yöresi balıkçıları tarih boyunca mevsimlik olarak avlanmışlar; bu amaçla kendi avlakları dışında başka avlaklara da gitmişlerdir. Üstelik avladıkları balıklardan elde ettikleri kazanç, simsar/komisyoncuların kazançlarından her dönem daha az olmuştur. Giresun'da balıkçılık faaliyetleri şüphesiz ilerleyen yüzyıllarda da devam etmiştir. Ancak MS. 4. yüzyıldan sonraki süreçleri takip etmeye imkân tanıyan kaynakların bulunmaması büyük bir talihsizlik olmuştur.

Giresun yöresi balıkçılığının Türk hakimiyeti sonrasındaki gelişim süreçlerini Osmanlı dönemine ait bazı kayıtlar ve eserlerle takip etmek mümkün olabilmıştır. 16. yüzyılda Giresun halkı, ziraatın yanı sıra denizcilik ve balıkçılıkla da meşguldür. 1580'lerde Giresun'da küçük gemi ve sandal yapım tezgâhları da vardır ve buralarda yapılan veya bakıma alınan tekneler karşılığında vergi alınmıştır. Sıvı içecek, yağ, balık ve gön gibi maddeleri koymayayarayan fıçılardan elde edilen vergi geliri 3500 akçeye ulaşmıştır (Emecen: 1996: 81). Yüzyıl boyunca Giresun sahilleri boyunca küçük ve orta büyüklükte kayık ve tekneler inşa edilmiştir. Tekneler, Karadeniz'de gerçekleştirilen balıkçılık ve ticaret faaliyetlerinde kullanılmak üzere sipariş üzerine yapılmıştır. Bölgedeki çok sayıdaki kayık tezgâhlarından birisinin bünyesinde bulunduran Tirebolu'da kayık ustalarının 800 akçe vergi ödemeleri (Yüksel, 2007: 187) bu tezgâhların bölge ekonomisi açısından ne denli önemli olduğunun bir göstergesidir. 16. yüzyılın sonlarında Osmanlıların Karadeniz'e tamamen hâkim olmasından sonra Karadeniz yabancı ticaret gemilerine kapanmış; bu durum 17. yüzyılda da devam etmiştir (Bostan, 1995: 353). Müslüman ve gayr-ı müslim denizciler tarafından deniz yoluyla yürütülen Karadeniz ticareti, kuzey ve güney kıyıları arasında gerçekleştirilir olmuştur (Baygın ve Koldemir, 2012: 145). Sinop'tan Trabzon'a kadar olan güney hattından kuzey kıyılarındaki Kırım hattı arasında yoğunlaşan ticarete esas olan mallar arasında yine balık ve balık yağı da yer almıştır. 18. yüzyılın ikinci yarısında Küçük Kaynarca Anlaşması'nın imzalanmasından sonra Karadeniz'in tekrar uluslararası ticarete açılması ile Giresun üzerinden gerçekleştirilen deniz ticareti tekrar canlanmıştır. İstanbul

ve Kırım'a mal taşıyacak teknelere duyulan ihtiyacın artmasıyla birlikte antik dönemlerden beri tekne inşa edilen bu iki yerleşimde tekne inşası tekrar canlanmış, yapılan teknelerin pek çoğu Giresunlu ve Trabzonlu tüccarlar tarafından işletilmiştir (Öksüz, 2006: 250). 1750-1800 yılları arasına ait Trabzon gümrük kayıtlarından ulaşılan dikkat çekici bilgilerden birine göre bölgede kaçakçılık yapan denizcilerin en çok tercih ettikleri iskeleler balıkçıların da rağbet gösterdikleri Espiye, Görele ve Tirebolu iskeleleri olmuştur. 1840 yılında Giresun'a gelen tarihçi ve seyyah Fallmerayer, gemicilik işinin genellikle sur içinde yaşayan Rumlar tarafından yapıldığından bahsetmiş (Emecen, 1998: 29) olsa da diğer bazı veriler bu yıllarda balıkçılık ve gemicilik mesleğinin çoğunlukla Türkler tarafından yapıldığını göstermektedir.

Sonraki dönemlere ait bir başka bilgiye Tüccarzâde İbrahim Hilmi tarafından 1907'de kaleme alınan *Memâlik-i Osmâniyye Cep Atlası* adlı eserinde rastlanmaktadır. Trabzon vilayeti sahili boyunca ahalinin çoğunluğunun balıkçılıkla ve gemicilikle geçimini sağladığını ve bu yolda her türlü tehlikeyi göze alarak küçük kayıklarıyla "*Karadeniz'i martı kuşu gibi*" geçtiklerini ifade eden yazar, Giresun'da 232, Tirebolu'da 164 ve Görele'de 98 tane irili ufaklı ticaret teknesinin (*çektirme*) mevcut olduğunu kaydetmiştir (Yüksel, 2007: 77, 79; Yüksel, 2009: 209). 19. yüzyılın sonlarında örnekleri artan coğrafya kitaplarından *Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lugatı* adlı eserin yazarı olan Ali Cevâd, Giresun'un iktisadî hayatı hakkında bilgi verirken sahil kesiminin en önemli geçim kaynaklarından birinin balıkçılık olduğunu, sahilten uzak iç kısımlarda ise bunun yerini madencilik aldığını; ayrıca Giresun'da mükemmel kayıkların inşa edildiğinden bahsetmiştir (1314/1896: 517, 524, 687). Şemseddin Sami de ünlü eseri *Kâmûs'l-A'lâm*'da Giresun hakkında bilgi verirken ahalinin önemli geçim kaynaklarından birinin balıkçılık olduğunu ve yörede don yağı istihsal etmek maksadıyla bol miktarda yunusun avlandığını ifade etmiştir (1314/1896: 2). Yöre balıkçılarından bazılarının isimleri Osmanlı belgelerine kimi zaman deniz kazaları veya kahramanlıklar münasebetiyle de kaydedilmiştir. Çeşitli vesilelerle tahlisiye madalyası veya para ile ödüllendirilen balıkçı ve denizcilere örnek olarak Tirebolu özelinden hareketle şu isimler belirtilebilir: Molla Hüseyinoğlu Muharrem b. Osman, Çerkez muhacirlerinden Mustafa b. Abdullah, Deli Ahmedoğlu Salim b. Emin, Karahasanoğlu Salih Kaptan, Sekülüoğlu İbrahim, Salih Kapudan vd. (Yüksel, 2007: 189-190).

19. yüzyılda Giresunlu balıkçı ve denizcilerinin şöhretleri, Karadeniz başta olmak üzere Osmanlı hâkimiyetindeki tüm denizlerde bilinmektedir. Karadeniz'de faaliyet gösteren ticaret gemilerinde çalıştırılan denizcilerin büyük çoğunluğu Giresun havalisindedir. Faruk Sümer, Tirebolu tarihi hakkında bilgiler verirken, havalide 19. yüzyılın başlarında kalabalık bir nüfusun geçimini balıkçılıkla temin ettiğini, yunus avcılığından elde edilen balık yağının Tirebolu'nun önemli ihraç ürünlerinden biri olduğunu ifade

etmiştir (1992: 134). Ayhan Yüksel, yine Tirebolu özelinden hareketle 20. yüzyılın başında bölgedeki denizci ve balıkçıların meslekî ve sosyal hayatlarını pek çoğu sözlü kaynaklardan edinilmiş bilgilerle şöyle anlatmıştır (2010: 24-25):

Eski gemiciler kayıkları kol kuvvetiyle yürütürdü. Yıldızdan kerteriz alınır, teknenin kaç mil yaptığı hesaplanırdı. Ekseriyeti üç tarafı enli, baş bodoslamaları ağaç, hafif kavisli taka tipi tekneler ağırlıkta idi. Bu takaların bir kısmı hem yelkenli hem motorlu olurdu. Sözel kaynaklara göre deniz motorları 1914'ten sonra kullanılmaya başlanmıştı. Motorlu teknelerde makinistlerin ayrı bir yeri vardı. Ama biraz zahmetli bir meslekti. Makinistlik makine ve yağ ile bir bütünlük arz eden kimseler için Makinist Halil gibi lakap dahi olurdu. Gemiciler ekseriyetle başlarına taktıkları şapkanın tereğine ellerini siper ederek ufka bakarlar, doğru bir hava tahmini yaparlardı. Bir kayığın denize indirilmesi, şenlik havası içinde olurdu. Hep birlikte imece yapılarak neşe içinde kayık denize indirilir, kurbanlar kesilir, yemekler yenilir, komşu ilçelerdeki gemici ve tayfalar çağırılırdı. Giresun ve Trabzon havalisi balıkçılığının 19. yüzyıldaki durumu hakkında bilgilere yer verilen önemli bir kaynak da *Trabzon Vilayet Salnamesi'*dir. İlki 1869 sonuncusu ise 1904 yılında yayınlanan ve toplam 22 ciltten oluşan salnamede çoğunlukla Trabzon vilayetine bağlı yerleşimlerdeki balıkçılık ve denizcilik faaliyetlerine genel olarak yer verilmiştir. Ancak liman ticaretinden bahsedilen bölümlerde doğrudan Giresun limanına atıflar yapılması sebebiyle doğrudan Giresun ve çevresi balıkçılığı hakkında bazı bilgilere ulaşılabilmektedir. Örneğin 1901 tarihli salnamede Giresun limanından gerçekleştirilen ihracata dönük istatistikler verilirken balık yağı ihracatı (Kıyye-i Cedîd: 98075; Kıymet-i Muhammene Guruş: 77660) rakamları ile belirtilmiştir (TVS, 2008, C. 19: 447). Aynı salnamede Trabzon vilâyetinin ticari durumu hakkında verilen bilgiler arasında "*Sahîl tersanelerinde ve ez-cümle Gireson ve Sürmene kasabalarında sandal, kayık, gemi inşaatı kemâl-i maharetle ifa olunduğu gibi bezden mâ-adâ ip, halat zift ve sâire kâmilin mahallerinde imal olunmaktadır.*" kaydı yer almaktadır (TVS, 2008, C. 19: 411). 1904 tarihli salnamede ise konuya dönük şu malumatlar yer almaktadır: "*Rize, Tirebolu ve Gireson'da pek zarif sandal ve kayık yapılır. Sürmene, Ünye gibi bazı iskelelerde on beş yirmi bin kilelik gemiler inşa edilir. (...) Rize, Tirebolu ve Gireson'da pek zarif kayık ve sandal yapılır. Vapurların zuhûru eski vesâit-i bahriyeyi mevkî'i- itibardan düşürmekle beraber Sürmene ve Ünye gibi bazı iskelelerde de hâlâ yirmi bin kilelik gemiler inşa ediliyor ki Laz kayıkçıları bunlarla pek güzel teâtî-i nakliyât ve ticaret etmektedirler.*" (TVS, 2009, C. 22: 181, 441). Bu son salnamenin yayınlanmasından çok önce 1813 yılında Giresun'a gelen ve kısa süre kalan J. MacDonald Kinneir'in verdiği bilgilerle salnamedeki bilgiler birbirini tamamlar niteliktedir. Zira Kinneir, Giresun'da kıyıda, sur duvarlarının dibinde ağır tonajlı gemilerin inşa edildiğinden bahsetmiştir (Emecen, 1998: 26).

Görsel 1:Sözü edilen alanın 1894 yılındaki bir görünümü. (Anonim)

1910-1917 yılları arasında İstanbul Balıkhanesi Müdürlüğünü yürüten ve ardından da Balık İşleri Başmüfettişliği görevinde bulunan Karekin Deveciyan, 1915 yılında yayınlanan “Balık ve Balıkçılık” adlı ünlü kitabında Türk karasularında avlanan balıklar hakkında bilgiler verirken, hamsi, istavrit, palamut, yılanbalığı ve mezigit avcılığı bahislerinde Tirebolu, Görele, balıkçılığına da atıflarda bulunmuştur (2011: 81, 118, 213). Savaş yıllarında Trabzon havalisinde binlerce insan zorunlu olarak muhacirliğe çıkmak zorunda kalmıştır. İstanbul’a kadar uzanan sahil şeridi boyunca çoğu zaman deniz yoluyla göç eden Trabzonlu aileler arasında çok sayıda balıkçı aile mevcuttur. Ruslarla bölgedeki Rum ve Ermeni çetelerinin hışmından kaçan ahali, göç yolculuğu sırasında Keşap’ın Hisarüstü Köyü Kalecik yalısında ve Espiye’nin Gülburnu (Zefre) Köyü yalısında bir süre barınmak zorunda kalmıştır. Yahıların sahibi konumundaki balıkçılar, bu zor yıllarda ekmeklerini bu çaresiz insanlarla bölüşmüş, yolculuklarına destek olmaya çalışmışlardır. Rus gemileri zaman zaman o dönem ulaşımın tek yolu olan deniz taşımacılığını kesmek için Trabzon ve Giresun arasındaki çekek ve barınaklara yöre insanının tabiriyle “yağlı çaput”lar fırlatmışlardır. Savaş yıllarında Trabzon vilayeti sahillerinde 400’den fazla çektirme ve balıkçı kayığı tahrip edilmiştir (Yüksel, 2007: 105-107).

Görsel 2:Kalecik Yalısınım bugünkü halinden bir görünüm.

Sanayi ve Ticaret Odası tarafından 1933 yılında yayınlanan rapor incelendiğinde Giresun havalisinde balıkçıların o yıllarda iptidai yöntemlerle ve zor koşullarda avcılık yaptıkları anlaşılmaktadır. Raporla avcılıklarının tüm safahatlarında yalnızca kol kuvvetini kullanan balıkçıların av araç gereçlerini yenileyebilmelerine ve balık işleme ve muhafaza tesislerinin kurulmasına imkân tanıyacak kredilere duyulan ihtiyaç sıkça dile getirilmiştir. Bu yıllarda yörede avlanan balıklar dışarıya sevk edilemediği için balıkçıların kazançları oldukça düşüktür. 1924-1928 yılları arasındaki hamsi sezonlarında 265 ton hamsi rekoltesiyle 1928 yılı en verimli yıl olmuştur. Giresunlu balıkçıların hamsiden sonra en çok avladıkları balık olan palamut, aynı yıl sadece 13,5 ton civarında avlanabilmiştir. Yörede aralık ve mayıs ayları arasında yunus avcılığı yapan balıkçılar 1928 yılında 16 ton civarında balık yağı elde etmişlerdir (Cumhuriyetin 10 Yılında Giresun Ticaret ve Sanayi Odası: 84-85). Yukarıdaki kayıttan da anlaşılacağı üzere Cumhuriyetin ilk yıllarında, özellikle 1923-1930 yılları arasında Giresun kıyılarında balık sürüleri oldukça bol olmasına rağmen ve balıkçıların kullanmakta oldukları av araç ve yöntemleri ile bu bereketli sürülerin çok azı avlanabilmiştir. Önceki yıllarda olduğu gibi hamsi başta olmak üzere balık sürülerinin kasım ve aralık aylarında karaya vurdukları da olmuştur. Balığın bolca avlandığı bu yıllarda balıkçılar avladıkları balıkları sadece yaşadıkları sosyal çevrede satabiliyor, uzak bölgelere gönderemiyorlardı. 1929 yılında Giresun pazarında hamsinin okkası 1 kuruşa tenekesi 10 kuruşa satılıyor ve halk bolca balık tüketme imkânı bulabiliyordu. Kalkan balığının çokça avlandığı 1927 yılında balıkçılar avladıkları kalkanların okkasını 10 kuruşa kadar düşürmüşlerdi (Sarısaman, 1999: 114).

Görsel 3:1950'li yıllarda Giresun'da Aksu Deresinin denizle buluştuğu alanda sahile vuran hamsileri toplayan ahali. (Anonim)

Yörenin 1940'lı yıllardaki balıkçılık faaliyetleri hakkında bu yılların başlarında Giresun havalisinde araştırmalar yapan coğrafyacı Selçuk Trak önemli bilgiler vermiştir. Trak, bu yıllarda Giresun havalisinde, il merkezinin haricinde Tirebolu, Keşap, Bulancak ve Piraziz sahilinde gerçekleştirilen balıkçılığın yöre insanının ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapıldığını ifade ettikten sonra balıkçıların yoğunlaştığı yerleşimleri Giresun'un batısındaki Ayvasıl mevkiinde bulunan Küçükklü, Eriklimanı ve Burunucu; Espiye'nin batısındaki Zefre ve Kulak ve Tirebolu'nun Yenimahalle köyleri olarak belirtmiştir (1944: 783). Bu yıllarda yörede avlanan balıkların yine yörede tüketilmesinin en önemli sebebi balıkların iç bölgelere ve özellikle de İstanbul'a uygun koşullarda gönderilmesini sağlayacak nakliye imkânının bulunmamasıdır. Alan araştırmaları sırasında görüşülen 70 yaş üstü balıkçılar, avladıkları balıkları en fazla Samsun'a kadar götürdüklerini veya gönderdiklerini, bazı durumlarda balıkların değerinde satılmaması halinde pahalı nakliyeden ötürü zarar ettiklerini belirtmişlerdir. Trak'ın sözünü ettiği balıkçı köyleri bugün de Giresun havalisinin balıkçı kültürünün önemli temsil alanlarıdır. İzlenimlerini belirtmeye devam eden Trak, Giresun havalisindeki balıkçı köylerinin ve rağbet gösterilen avlakların diğer alanlara göre nispeten girintili kıyı şeridindeki dere ağızlarında ve denize uzanan burunların her iki yakasında yoğunlaştığı tespitinde bulunarak önemli avlak alanlarının doğudan batıya Espiye, Zefre ve Kulak, Keşap önleri, Giresun Belemıt adası⁷, Batlama ve Güre derelerinin ağızları, Ayvasıl ve Burunucu önleri olduğunu

⁷Emniyet Müdürlüğü binasının karşısında denizde zor fark edilebilen bir taşdır. Burası Gemilerçekeği balıkçıları için oldukça önemli bir avlak olmuştur. Balıkçılar yakın geçmişe kadar çaparı ile bugün artık nadiren avlanan izmarit balığı avlamışlardır.

belirtmiştir (1944: 783-784). Trak'ın belirttiği bu avlaklar, karayolu yapmak amacıyla 1950'li yılların ortalarında başlatılan ve ilerleyen yıllarda hızla sürdürülen kıyı dolguları ile büyük oranda değişmiştir.

Görsel 4: 1950'li yıllarda ilk sahil yolu inşasının başladığı dönemlere Giresun balıkçı kültürünün önemli alanlarından biri olan Kumyalı Mahallesi sahili. (Anonim)

Balıkların oksijen ve beslenme avantajlarından ötürü tercih ettikleri dere ağızları ve girintiler dolgularla büyük oranda tahrip olmuş, yöre balıkçıları zorunlu olarak avlaklarını değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bu süreçte kıyılarda yuvalanan ve çoğalan kefal başta olmak üzere pek çok yerli balık türü de azalmaya başlamıştır. Bu trajik değişimin sosyo-kültürel ve ekonomik hayatta yol açtığı tahribatın etkilerine ilerleyen bölümlerde tekrar değinilecektir. Selçuk Trak Giresun balıkçılarının bu yıllardaki av periyotları hakkında da önemli bilgilere yer vermiştir. Bu bilgilere göre eylül ayı boyunca palamut avcılığı yapan Giresun balıkçıları, aynı ayın ortalarından aralık ayına kadar sargan, ekim ve kasım ayları boyunca mezigit, aralık ve nisan ayları arasında hamsi, nisan ortalarından haziran ortalarına kadar barbut ve istavrit, haziran ve eylül arasındaki dönemde kefal ve izmarit, mart ayından haziran ayının ortalarına kadar kalkan, yine mart ayından haziran ayının sonlarına kadar yunus avcılığı yapmışlardır (1944: 785-786). 2. Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında ülkede yaşanan ekonomik buhran Doğu Karadeniz'i de etkilemiş, yöre balıkçıları bölgede yüzyıllardır avlanan yunuslara, yağının ekonomik değerinden ötürü daha fazla rağbet gösterir olmuşlardır. Zira 1950'li yıllarda bölgede faaliyet göstermeye başlayan Et Balık Kurumu, balıkçılardan hamsinin kilosunu 5 kuruştan alırken yunusun kilosunu 35 kuruştan almıştır. Bu yıllarda yunus avcılığı Giresun'da Espiye'nin Zefre (*Gülburnu*) köyünde ve il merkezinin batısındaki Ayvasıl köylerinde

yoğunlaşmış; 1983 yılındaki yasağa kadar da bu durum devam etmiştir (Zengin, 2008: 8-9).

Giresunlu balıkçılar, Osmanlı döneminden 1947 yılına kadar yunus avcılığını dolma tüfeklerle gerçekleştirmişler, bu tarihten sonra devlet tarafından kendilerine verilen ve balıkçılar tarafından “mavzer” tabir edilen tüfeklerle avlanır olmuşlardır. Devlet tarafından temin edilen tüfek ve mermilerle 1950’li yıllarda yunus avcılığı iki misli artış göstermiş ve elde edilen balık yağı, tonu 250 dolardan başta İtalya olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine ihraç edilmiştir (Çakıroğlu, 1969: 136).1949-1956 yılları arasında Trabzon’da görev yapan son İngiliz konsolosluğu Vorley Harris’in raporlarında deniz taşımacılığı ile ilgili olarak verdiği bilgiler 1925 Eynesil doğumlu Mustafa Meme’nin şu ifadeleri ile uyumludur:

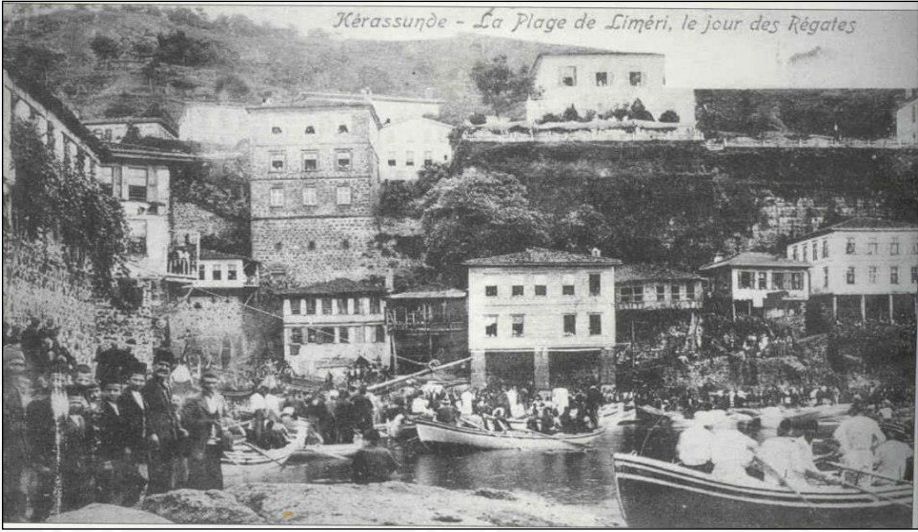
Babam uzun zaman balıkçılığın dışında çektirmecilik de yaptı. Kaynatam da ortağıydı. Makinemiz bozulunca biz her şeyi bırakıp çekilmiştik denizden. Sonra kaynatam bir motor daha almış beni çağırdı ve beni ortak edeceğini ve mal taşımamı istedi. Balıkçılık da yapıyordum çektirmecilik de önceden. Çok borcum vardı; başka mesleğimiz de yoktu. Denizde büyüdük hep. Kabul edip motorla mal sarmaya Samsun’a gittim. O zaman Menderes gelmişti. Yollar falan yapılmaya başlamış, arabalar çoğalmıştı. Arabalar Samsun’daki mağazalardan malı alıp 2 günde indiriyordu buraya. Daha kayıklara iş yok tabii. Onca gün bekledim doğru dürüst yük bulamadım yarım yükte döndüm geldim Eynesil’e. Bir kez daha denedik şansımızı ama o zaman da hiç yük bulamadık. Anladım ki çektirmecilikten artık bize ekmek yok. Aldım kayığı gittim İstanbul’a kumculuğa.1950’li yılların başlarında Doğu Karadeniz kıyılarında araştırmalar yapan biyolog W. Nümann, Tirebolu, Trabzon ve Sürmene balıkçılarıyla görüşerek bölgedeki balıkçılık faaliyetleri üzerine değerlendirmeler yapmıştır. Nümann’ın tespitlerine göre o yıllarda Tirebolu’da 2 hamsi gırgırı ve 30 kadar da salma ağlarla avcılık yapan küçük balıkçı mevcuttur. Yine Nümann’ın tespitlerine göre 1950’lilerin başlarından itibaren görülür olan ve her biri ortalama 800 gram ağırlığında olan istavritler

bölge balıkçıları için oldukça önemlidir. (1952: 19-22). Nümann’ın sözünü ettiği ve bugünün kıdemli balıkçılarının “karakas”, “istavrit azmanı” ve “kiloluk istavrit” olarak tabir ettikleri iri istavritler 1980’lerin başlarına kadar avlanmıştır. Bu dönemden sonra birdenbire kaybolan iri istavritlerin izine avlamlarda rastlanmamıştır.

Görsel 5: Giresun’un Kumyalı Mahallesi balıkçıları yüzyılım ikinci yarısında iri istavrit avında. (Murat Gül Arşivinden)

1950'li yılların ortalarına kadar merkez balıkçıları kayıklarını yüzyıllar boyunca doğudan batıya Lonca'dan Batlama mevkiine uzanan kumsallara çekmişlerdir. 1818'de Giresun'u ziyaret eden Ermeni din adamı Bijişkyan (1998: 78), notlarında Giresun merkezinde Demirkapı ve Lona (Lonca) adında çok iyi durumda olmayan iki liman olduğunu belirtmiştir. Lonca limanı, gemilerin yanaşmasına imkân sağlayacak bir limanın olmadığı yıllarda açıkta demirleyen yük ve yolcu gemilerine nakliye gerçekleştiren çapar ve mavnaların yanı sıra Giresun başta olmak üzere Doğu Karadeniz balıkçılarının kayıklarını çektikleri önemli bir alan olmuştur.

Görsel 6: Yüzyılın ilk çeyreğinde Giresun'un Lonca Limanı'nda gerçekleştirilen bir etkinlikten görünüm. (Hüseyin Gazi Mentешеoğlu Arşivinden)

Bugünkü müze ile liman sahası arasındaki kıyı şeridini içine alan sahada bulunan Lonca, şehri ziyaret eden kimi seyyahların eserlerinde de yer bulmuştur⁸. Bugün dolgu alanı altında kalan Lonca sahili, "çapar" tekneler hakkında bilgi veren bazı sözlü kaynakların anlatılarında şu şekilde geçmektedir:

Bizim çocukluğumuzun çok büyük kayıklarıydı çaparlar. Çaparlar yaklaşık olarak normal kayıklardan on kat daha büyüktü ve o zamanlar liman yoktu. Yük gemileri ve şilepleri açıkta demirlerlerdi. Fındık çuvalları Lonca'dan çaparlara yüklenir ve gemilere götürülürdü. Liman bittikten sonra gemiler iskeleye yanaşmaya başladılar ve çapar devri de yok olmaya başladı.

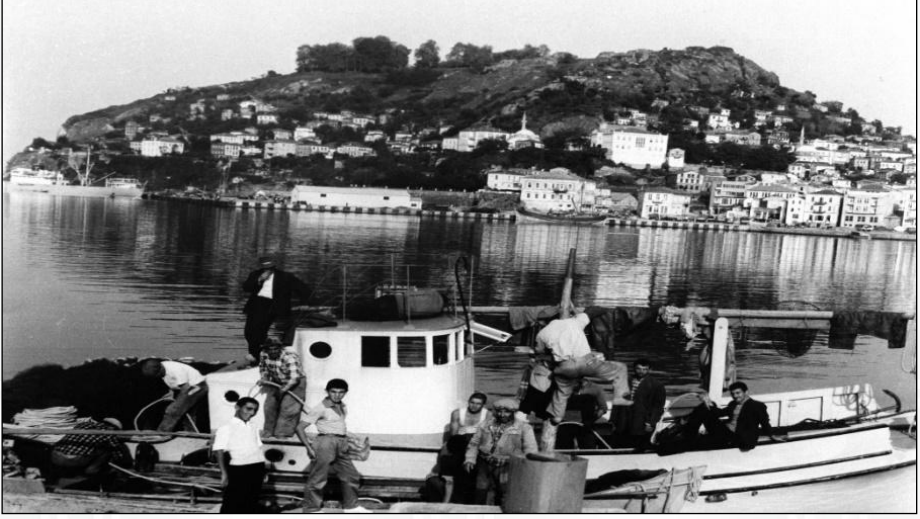
⁸Ahmet Rasim, 1920'lerde Giresun'da mevcut olan liman sahalarından bahsederken bu malumatlarla benzer şekilde şehrin doğusunda (Demirkapı, Kumkapı, Goğre/Gogara) ve batısında (Lonca) iki ayrı liman bulunduğunu ve bunların yeteri kadar emniyetli ve ihtiyacı karşılar türde olmadıklarını ifade etmiştir (1930: 54-55).

En son Çarşamba'dan karpuz getirmeye başladılar. Bu da çaparların son seferleri oldu. Çocukluğumun çaparları Lonca'da limanlardı. O Lonca, o zamanlar öyle güzeldi ki... Barbunya kaynardı ve oradaki kayalıklar bizim yüzme yerimizdi. Aynı yerde limanlayan mavnalar çaparlardan bayağı büyüktü. Lisenin (*Giresun Lisesi*) önü kızaktı ve ihtiyaç oldukça çaparlar oraya çekilir bakımları orada olurdu. Giresun için hazırlanan il yıllıklarında da zaman zaman balıkçılıkla ilgili bilgilere yer verilmiştir. 1967 tarihli Giresun il yıllığında Giresun balıkçılığı hakkında ilmî bir değerlendirmeye yer verilmiştir. Oldukça tafsilatlı olan bu değerlendirmeye göre Giresun'da hamsi avı yapan 20 ırıp/iğrip takımı vardır. Her bir takım 40-60 tonluk bir av motoru ve 18 tonluk 2-3 adet yedek motordan oluşmaktadır. Bu takımlarda ortalama 40 kişi çalışmaktadır. Av sezonlarında Trabzon başta olmak üzere komşu illerden 40 civarında takım Giresun'u ziyaret etmektedir. Her bir takım günde ortalama 8-10 ton balık avlayabilmektedir. Yaz aylarında ise bu av miktarı daha aşağılara inmektedir. Yörede ayrıca 200 civarında küçük balıç ve 300 civarında da oltacı mevcuttur. Bunlar yılın 200 günü balık avcılığı yapabilmektedirler. Büyük ırıp takımları için fiili av sezonu 4 ay sürmekte ve bu süreçte takım sahipleri avladıkları balığın tonunu ortalama 108 liradan satmakta ve ton başına ortalama 80 lira kar etmektedirler. Takımlarda pay usulü ile gelir dağılımı yapılmakta, motor, tayfa ve ağ eşit hisselerine sahip olmaktadır. Bir ırıpta çalışan işçinin av sezonundan elde ettiği gelir 800 lira civarındadır. Bu havalide avlanan balıkların %20'si yine bu bölgede tüketilmekte, geriye kalan kısmı ise tahta kasalara doldurularak kamyon kasalarında büyük şehirlere sevk edilmektedir. Aynı zamanda Trabzon'da bulunan balık unu fabrikasına da önemli miktarda balık gönderilmektedir. Yaz aylarında tutulan hamsiler yağ bakımından zayıf oldukları için konservelik olarak kullanılmaktadır. Yörede hamsiden sonra en fazla ekonomik değere sahip avcılık istavrit avcılığıdır. Ağustos ve ekim ayları arasında büyük takımlar tarafından avlanan istavrit, yılın her ayı küçük balıkçıların geçimine destek olmaktadır. Yörede Selçuk Trak'ın belirttiği av zamanları ile uyumlu biçimde hamsi ve istavrit dışında palamut, sargan, kefal, kötek, barbun, mezgıt, izmarit ve kalkan balıkları da bilhassa küçük balıkçılar tarafından avlanmaktadır (Giresun İl Yıllığı 1967: 132-138).

Görsel 7: 1960'ların başlarında Liman'da hamsi iğriplarından hamallarla indirilen hamsinin satışına dair bir görünüm. (Anonim)

1960'ların sonlarında Karadeniz Balıkçı Kooperatifleri Birliği'ne gelir sağlamak amacıyla Orta ve Doğu Karadeniz balıkçılığı üzerine yaptığı araştırma-ları yayınlayan Said Bilal Çakıroğlu, Giresun ili genelinde faaliyet gösteren ve merkez kooperatifine bağlı olan av araçlarının listesini şöyle belirtmiştir: Boyları 3-6 metre arasında değişen ve aynakıç tabir edilen 3.000 kayık; boyları 5-7 metre arasında değişen ve çırnık tabir edilen 2.000 kayık, boyları 8-10 metre arasında değişen ve yine aynakıç tabir edilen 300 kayık ve boyları 14-18 metre arasında değişen ve alometre/alimetre tabir edilen 45 büyük motor. 1969 yılı itibariyle Giresunlu balıkçılar 1.000 ton hamsi avlamışlardır (1969: 17-19).

Görsel 8:1970'lerin ortalarında Giresun limanında balıkçılar. (Anonim)

1973 yılında Cumhuriyetin kuruluşunun 50 yılı münasebetiyle hazırlanan Giresun yıllığında 1967 yıllığındaki bilgiler bazı ilavelerle tekrar edilmiştir. Buradaki bilgilere göre balık avcılığı gerekli teknik donanımdan mahrum olunması sebebiyle çoğunlukla kıyılarda yapılmakta, ayrıca ihtiyaca cevap verecek soğuk hava depolarına olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Yörede hamsi avcılığı yapan 6 adet ırıp takımı mevcuttur. Daha önceleri 40 civarında tayfa istihdam eden takımların, makinelerin gelişmesi ile 24 kişi istihdam eder hale gelmişlerdir. Bu yıllarda av sezonunda Giresun'a Ordu'dan 11, Trabzon'dan 16 ve Rize'den 5 ırıp takımı gelmektedir. Hamsi ırıpalarında oldukça basit bir yapıda da olsa radar kabilinden ilk teknolojik donanımlar bu yıllarda görülmeye başlanmıştır. 1972 yılında devlet tarafından ithal edilen 33.000 dolarlık sentetik ağ 1968 yılında kurulan ve 1969 yılında merkezi Ankara'dan Giresun'a nakledilen ve başkanlığını Hamdi Altınbaş'ın yaptığı Karadeniz Balıkçı Kooperatifleri Birliği tarafından üye balıkçılara uygun ödeme planlarıyla dağıtılmıştır. Yine bu dönemde devlet tarafından yunus avcılığı ile uğraşan balıkçılara kooperatif üzerinden tüfek (mavzer) ve mermi

dağıtılmıştır. O dönemde Sinop, Samsun, Ordu, Trabzon ve Rize'deki balıkçı kooperatifleri Giresun'daki birlik başkanlığına bağlıydılar (Cumhuriyet'in 50 Yılında Giresun-1973 İl Yıllığı: 229-230).

Giresun yöresindeki tekne yapım tezgâhları Cumhuriyet döneminde de faaliyetlerine devam etmiştir. Espiye, Tirebolu ve Bulancak kıyılarında faaliyet gösteren tekne yapım tezgâhları arasında özellikle Tirebolu'da Seliyaz (İlika) yalısında faaliyet gösteren ve yöre halkı tarafından "mağaza" şeklinde adlandırılan tezgâhlarda yapılan çok sayıda motor ve "pene" tabir edilip nispeten daha küçük olan motorlar içerisinde 1925 yılında inşa edilen *Hüdaverdi* ile 1944 yılında Rizeli bir iş adamı için inşa edilen *Kavraz* isimli yük motorları yapıları, denize indirilişleri ve faaliyetleri ile bölge halkının hatıralarında hâlâ yaşamaktadır (Yüksel, 2010: 26-27; Karşlı, 2012a: 84-87; Karşlı, 2012b: 75-80).

Görsel 9: Tirebolu'da bugün artık bulunmayan kayık mağazalarından bir görünüm. (Hüseyin Gazi Menteseoğlu Arşivinden)

1950'lerden sonra Doğu Karadeniz sahili boyunca nüfusun artması paralelinde tarım alanlarının miras yoluyla bölünmesi, Giresun yöresinde tarımdan elde edilen gelirin düşmesine sebep olmuş; çözüm arayışındaki siyasiler, balıkçılığı daha kârlı hale getirmeye çalışmışlardır. Küçük balıkçı teknelerinin büyük bölümü bu yıllarda ilk kez makine ile tanışmıştır. Daha önce az sayıda balıkçı teknesinde bulunan ve "lambalı makine" tabir edilen düşük kapasiteli makinelerin yerini bu yıllardan itibaren bazı balıkçı yerleşimlerinde "Marshall motorları" şeklinde adlandırılan nispeten yüksek kapasiteli makineler almaya başlamıştır. 1950'li yıllarda Marshall fonu ile başlatılan modernizasyon faaliyetleri, 1960'lı yıllardan itibaren Dünya Bankası dâhil bazı yabancı yatırımcıların açtığı kredilerle hız kazanmıştır. Çoğu zaman balıkçı kooperatifleri üzerinden sağlanan düşük faizli kredi destekleriyle

Giresun balıkçıları teknolojik balık tarayıcılarına sahip büyük balıkçı tekneleri ile tanışmışlardır. 1980'lere gelindiğinde Karadeniz'de av hâkimiyetini büyük oranda bu tekneler ele geçirmiştir. Av teknolojisinin ilerlemesi ile paralel biçimde çok daha fazla miktarlarda balık avlama imkânına sahip olan balıkçılar, 1980'lerin sonlarına geldiklerinde ciddi bir riskle yüzleşmişlerdir. Zira aşırı avcılık ve Karadeniz'in ekolojik yapısını olumsuz etkileyen çevresel koşullar sebebiyle balık sürüleri azalmış, daha küçük boylardaki balıklar avlanır olmuştur.

Giresun'un önemli balıkçı yerleşimlerinden Ayvasıl'da 1990'ların başlarına kadar aktif olarak balıkçılık yapan 1929 doğumlu Muzaffer Kalafat'ın şu sözleri bu dönüşümü en çarpıcı şekliyle ortaya koymaktadır: Denizin altı üstünden kalabalıktı. Çocuktum şu denize girdiğimde. Bir ara kısa bir polislik maceram oldu; sonra yine döndüm denize. Kürek çekerek Sinop'a, Sarp'a ve Batum'a kadar avcılığa giderdik. Rüzgârı bulunca da yelkeni basardık. Günlerce yol giderdik denizde 1-2 kayak ya olurdu ya olmazdı. Bazen avladığımız balığı çokluğundan kayığa alamaz, kayak batmasın diye ağı keserdik. Eski ağlar pamuktu nihayetinde; aşırı yüke geldi mi keser atardı ellerimizi. Menderes'ten sonra kayıklar çoğalmaya başladı. Bu sefer denizin üstü altından kalabalık oldu. Gel zaman git zaman gırgır dedikleri şeyler çıktı. Üç beş sene iyi avcılık yaptılar. Büyüttüler de büyüttüler takımları. Derken balık bitti; ufak büyük demediler; ne bulurlarsa kırdı geçirdiler. Giresun havalisinin önemli balıkçı ailelerinden Fat ailesinin reislerinden Orhan Fat'ın 2013 yılına ait şu sözleri de Giresunlu balıkçıların bugün içinde oldukları durumu ortaya koyar türdendir:

Devlet bizim başımızı boş bıraktı, kanun yaptı ama kontrol etmedi. Zaman oldu kişinin isteğine göre bile kanun çıkardı. Böyle olunca da istediğimiz kadar avladık. İhtiyacımız olanı aldık, ihtiyacı olanlara dağıttık. İhtiyacımız olmayanı da denize döktük. Ama şimdiki halimiz belli. Aramayla balığı bulamıyoruz. Eski bolluk yok. Devletin bir hatası da önüne gelene ruhsat vermesi oldu. Bir ruhsat bolluğu aldı gitti. Şimdi devlet onların önüne geçmeye çalışıyor ama işleri zor. Metresine 10 milyar verip kayıkları toplamak niyetinde devlet. Bugünkü durumumuz belli. Denizdeki masraflarımızı karşılayamaz olduk. Dışarıya bağımlı kaldık. Biz mesela bu sene bir buzhane yapıyoruz. Buna ihtiyaç duymamızın sebebi, eskiden biz hamsi yaparken 4-5 ay yapardık. Şimdi 1 ayda 1,5 ayda hamsi bitiyor. O anda tuttuğun hamsiyi stoklarsan, olmadığı zamanlarda onu satarsan para kazanırsın. O yüzden dışarı yatırım yapıyoruz. Uzun yıllar balıkçılık yapan Giresunlu Kumyalı Mahallesi balıkçılarından 1929 doğumlu merhum Nihat Ejderoğlu'nun şu sözleri küçük balıkçıların bugün içinde buldukları durumu tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır:

Eskiden böyle miydi balıktan bol bir şey yoktu. Ben zamanında 20-30 kasa mezgıt getiriyordum saçmayla Pazarsuyu'ndan. Şimdi nerede? Trol

mahvetti orayı trolleri biz kovuşturduk. Eskiden 50-60 kilo barbun bulunurken sabaha karşı şimdi 6-7 kilo ancak çıkıyor. Şimdi millet birbirinin sırtına çıkıyor. Sen sabahtan gidiyorsun kaldırmaya o gecedan gidiyor balığı alıyor; paylaşmak yok. O zaman eskiden belli bir geliş gidiş saati yoktu; her zaman balık vardı. Şimdi yer bulamıyorsun denizde. Kıtık var; ben de kayığım, sen de kayıksın; yer yok ama. 3 ağ kuruyorum daha yer mi var? Herkesin alanı daraldı şimdi. Eskiden radar yoktu. Şimdi radar her şeyi görüyor. Gidip kuruyor, tüm balığı alıyor. Şimdi biraz da zorunluluktan erken gidilip ağ kuruluyor. Eskiden canın nereye isterse oraya atıyordun. Şimdi ağın temizliyor aynı yere bir daha atıyor. Yoksa hemen biri kapıyor. Şimdi balıkçıya rahatlık yok, yatağında yatamaz. Gece de gitsen gündüz de gitsen fark etmiyor.

Giresun'da Denizcilik ve Balıkçılık Etrafından Oluşan Sosyo-Ekonomi ve Kültür

Bağlı unsurlarıyla 121 km'lik kıyı şeridine⁹ sahip olan Giresun, geçmişten beri Doğu Karadeniz bölgesinin önemli balıkçılık merkezlerinden biri olmuştur. 1990'ların başlarına kadar il merkezi de dâhil olmak üzere kıyı yerleşimleri arasında yer alan 7 ilçe ve yaklaşık 30 köyün birincil geçim kaynağı balıkçılık olmuştur. Bu tarihten sonra büyük şehirlere yaşanan göçlerle pek çok balıkçı aile de bölgeden ayrılmış ve başta İstanbul olmak üzere denize kıyısı olan büyük şehirlere denizcilik ve balıkçılığın yanı sıra başka iş kollarına yönelmişlerdir. Cumhuriyet tarihi boyunca İstanbul'da çalışan balıkçıların kökenlerine bakıldığında Giresunlu balıkçıların çoğunlukta olduğu görülmektedir (Kırımlı, 2009: 317; Bekdemir, 2007: 79).

Balıkçılık, belirtilen alanlarda bugün de devam etmekle birlikte bu meslekten geçimini temin eden aile sayısı geçmişe nispetle oldukça azalmıştır. Bu düşüşte şüphesiz balıkçılıktan elde edilen gelirin her geçen gün azalıyor olması da etkili olmuştur.

Şehirde geçmişte faaliyet gösteren bazı kamu kuruluşlarının (Seka, Petrol Ofisi vb.) özelleştirilmesi sonrasında buraların üretim ve pazarlama faaliyetlerinin durması, yöredeki istihdam alanlarının azalmasına ek olarak liman üzerinden gerçekleştirilen hammadde ve mamul giriş çıkışının da sona ermesine sebep olmuştur. Yöredeki göçü tetikleyen bir diğer sebep de bazı önemli özel ticari kuruluşların (un ve balık fabrikaları vs.) kapanması olmuştur¹⁰. Giresun limanı 1997 yılında özelleştirilmiş olup bugün belirli

⁹Kıyı şeridinde 1950'lerde başlatılan bugün de nispeten devam eden dolgu faaliyetleri ile ilin kıyı şeridinde büyük çaplı dolgu alanları oluşmuştur. Bugünkü sahil yolunun il sınırlarından geçen kısımlarının büyük bölümü, yakın geçmişe kadar balıkçıların doğal avlak ve barınak alanları olan yerlerin üzerinden geçmektedir.

¹⁰Giresun ve Trabzon havalisinde geçen yüzyıl içinde il merkezlerine ve başka bölgelere gerçekleştirilen kalıcı ve geçici göçlerin periyotları ve sebepleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Bekdemir, 2007: 72-82).

mevsimlerde gelen kömür nakliye gemilerine ve hamsi sezonu boyunca büyük balıkçı teknelerine ev sahipliği yapmaktadır.

Görsel 10:(Solda) 1900'lerin başlarında Giresun açıklarındaki gemilere yük taşıyan çaparlar. (Ali Işık Arşivinden) (Sağda) 1932 yılında Giresun açıklarındaki "Vatan" vapuruna yüklenen koyunlar. (Hüseyin Gazi Menteşeoğlu Arşivinden)

Giresun'da ilk balıkçı kooperatifi 50 ortakla 1960 yılında kurulmuştur. 1973 yılında 141 üyeye ulaşan kooperatifin sorumluluk alanında Bulancak ilçesi de yer almıştır (Cumhuriyetin 50 Yılında Giresun, 1973: 232). Kooperatifin kurucu başkanı olan Hamdi Altunbaş 1980 yılındaki vefatına kadar bu görevi yürütmüştür. İlerleyen yıllarda il genelindeki pek çok balıkçı yerleşiminde yöresel balıkçı kooperatifleri kurulmaya devam etmiştir. Tarım İl Müdürlüğü'nün 2013 yılı kayıtlarına göre Giresun ili genelinde 630 balıkçı teknesi (gemi) faaliyet göstermektedir. Burada tekne tanımına dikkat çekmek gereklidir. Zira boy ayırımı gözetilmeden 3 metreden 50 metreye kadar tümü balıkçı tekneleri "gemi" olarak tanımlanmaktadır. Bu teknelerde çalışan 18 yaşından büyük balıkçı sayısı 2128'dir. Amatör Balıkçı Belgesi'ne sahip olan amatör balıkçı sayısı ise 473'tür. İl genelinde biri Giresun merkezinde (Bizim Fırın Unlu Gıda Mamulleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti) diğeri Eynesil ilçesinde (Güdüköğlü Balıkçılık) faaliyet gösteren 2 adet su ürünleri işleme tesisi mevcuttur.

Görsel 11:Aynı zamanda balıkçılık da yapmış olan kooperatif kurucusu merhum Hamdi Altunbaş, ailesi ile. (Altunbaş Ailesi Arşivinden)

Yerleşim	Nüfus ¹¹	Kıyı Uzunluğu	Barınak / Çekek Sayısı
Giresun / Merkez	119,671	15 km	2
Piraziz	13,440	9 km	1
Bulancak	60.688	13 km	5
Keşap	20,831	21 km	3
Espiye	31,616	10 km	3
Tirebolu	29,968	24 km	3
Görele	29,728	16 km	3
Eynesil	13,538	13 km	2

Tablo 3: Giresun Havalisi Kıyı Yerleşimleri Nüfus, Kıyı Uzunlukları ve Balıkçı Barınağı İstatistikleri (Kaynak: www.giresun.gov.tr Erişim tarihi: 15.02.2013)

İl genelinde 22 ayrı barınak / çekek yeri mevcut olup bunların tamamının mülkiyeti Millî Emlak İdaresi'ne aittir. Bu çekek alanları Tarım İl Müdürlüğü'nün ilgili birimi üzerinden kooperatiflere veya şahıslara kiralanmaktadır. İl genelinde toplam 7 adet balıkçı kooperatifi ve 1 adet dernek faaliyet göstermektedir. İl genelindeki tüm yerleşimlerde 60 adet perakende balık satış noktası mevcuttur. Bu satış noktalarının haricinde küçük balıkçıların önemli bir kısmı avladıkları balıkları, geçmişteki kadar yoğun biçimde olmasa da kendi imkânları ile satmaya devam etmektedirler. Güncel veriler değerlendirildiğinde Giresun kıyılarında balıkçılıktan geçimini sağlayanların tam bir tespitinin yapılması oldukça güçtür. Geçimini balıkçılıkla temin eden insanları 4 grupta değerlendirmek mümkündür:

- Doğrudan avcılıkla uğraşan profesyonel balıkçılar,*
- Yaptıkları diğer işlerin yanı sıra balıkçılıktan ek gelir elde eden ve pek çoğu amatör vasfını haiz balıkçılar,*
- Balıkçılığın yoğun olduğu sezonlarda gırgır teknelerinin yanı sıra küçük teknelerde üretime yardımcı olan geçici elemanlar (hamallar vs.),*
- Balık pazarlamacılığında ve balık işleme tesislerinde çalışanlar (Öğüt, 1991: 12).*

Küçük balıkçı teknelerinde istihdam edilen ortalama 2-3 tayfanın dışında, sadece bir gırgır takımında av sezonunda sürekli olarak çalışan 40-50 kadar personelin yanı sıra aynı oranda geçici işçi çalışmaktadır. Bir gırgır takımının 100'e yakın kişiyi istihdam ettiği düşünüldüğünde araştırma sahasındaki onlarca gırgır takımında çalışan tayfalar, aileleri ile birlikte oldukça kalabalık bir kitleyi oluşturmaktadır. Bu durumda Giresun kıyı yerleşimlerinde üretime dayalı geçim kaynakları içinde fındıktan sonra balıkçılığın geldiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Sahip oldukları sınırlı arazilerden kendi tüketimlerine yetecek nispette elde ettikleri fındık ve besledikleri birkaç büyük baş hayvandan elde ettikleri süt haricinde bu balıkçı nüfusun %80'inin başka

¹¹Nüfus verileri Giresun Valiliği'nin internet sayfasından alınmış olup belirtilen yerleşimlerin köy ve belde gibi eklentilerini de kapsamaktadır.

bir geçim kaynağı bulunmamaktadır. Nesillerdir balıkçılıkla hayatlarını sürdüren aileler için hayat her geçen gün daha da zorlaşmaktadır.

Balıkçılık potansiyelinin yanı sıra balıkçılık tarihî ve kültürel mirası ile bu mirasa olan duyarlılık ve coğrafi özelliklerin balıkçılık kültürüne olan etkileri gibi temel etkenler dikkate alındığında Giresun balıkçılığının üç ayrı kültür hattında geliştiğini söylemek mümkündür. Balıkçılığa başka yönlerden yaklaşan disiplinler (deniz bilimleri, iktisat vb.) açısından bu tasnifin değişkenlik göstermesi tabiidir. Zira her bir bilimsel disiplin kendi metodolojisi ile kendi amaçlarına hizmet eder sonuçlara ulaşmak amacındadır. Şehrin batı sınırlarını oluşturan Piraziz ve Bulancak ilçeleri ve özellikle Ayvasıl mevki, Giresun balıkçılık kültürünün “Pazarsuyu/Ayvasıl” hattını oluşturmaktadır. Bu kültür hattının doğu sınırlarını belirlemek güçtür. Zira ilin en eski balıkçı yerleşimi konumunda olan Ayvasıl'da yaşayan kalabalık balıkçı aileleri şehir merkezinde de çoğu zaman bu kültürel hattın temsilcileri olmuşlardır. Bu duruma rağmen şehir merkezindeki balıkçıların “Batlama/Yalılar” adıyla ayrı bir kültür bölgesi içinde değerlendirilmesinin sebebi bu alanın heterojen bir yapıya sahip olmasıdır. Bu ikinci bölgede Ayvasıllı balıkçılardan başka şehrin farklı mahallelerinden çok sayıda balıkçı vardır. Teknelerini aynı barınaklara bağlayan ve çoğu zaman yan yana avlanan balıkçıların meslekî kültürlerinde kayda değer farklılıklar tespit edilmiştir. Giresun balıkçılığının “Gelevera/Harşit” adı ile ifade edilen üçüncü kültür hattı, Kalecik (Keşap), Gülburnu/Zefre (Espiyeye) ve Tirebolu başta olmak üzere Görele ve Eynesil ilçelerini içine alan geniş alandır.

Giresun ili merkezinde iki barınak mevcuttur. Liman sahasının batısında bulunan Kumyalı (Merkez) barınağı, Korucu lakaplı Şükrü Kalafat'ın başkanlığını yaptığı 150 üyeli balıkçı kooperatifi tarafından Milli Emlak'tan kiralanmıştır. Daha önce büyük liman sahasında olan balıkçılar 2000'lerin başlarında alt yapısı tamamlanmaksızın hizmete açılan bu yeni barınağa yerleştirilmişlerdir. Gırgır tekneleri haricinde boyları 3 ile 9 metre arasında değişen yaklaşık 120 kayığın bağlı olduğu barınakta 40 kadar balıkçının tek geçim kaynağı balıkçılıktır. Diğer balıkçıların pek çoğu hobi amaçlı avcılık yapan “amatör” balıkçılardır. Barınakta tuvalet ve içme suyu gibi temel alt yapı unsurları bulunmamaktadırlar. Balıkçılar bu ihtiyaçlarını çoğu zaman dış sahil yolu da dâhil olmak üzere 4 adet yolu geçerek barınağın karşısında bulunan Kumyalı Camii'nin çeşmesinden karşılamaktadırlar. Kimi balıkçılar bu önemli sorunu bertaraf etmek amacıyla damlarının¹² yanına plastik su depoları yerleştirmişlerdir. Alan darlığından ötürü oldukça sıkışık bir biçimde, bitişik nizam düzenlenmiş balıkçı damlarının pek çoğu derme

¹²Giresun balıkçı barınaklarında araç gereçleri muhafaza etmek ve konaklamak maksadıyla balıkçılar tarafından inşa edilen ve pek çoğu derme çatma olan korunaklara yörede *salaş* adı da verilmektedir.

çatmadır. Barınakta reisi ve kaptanı Ayvasıllı Şükrü Kalafat olan Ayvasıl Balıkçılık'ın 1 avcı ve 1 yedek motoru, Aslen Ordulu olup uzun yıllar önce Giresun'a yerleşen ve 2000 yılında 12 metrelik bir tekneyle avcılığa başlayan Ahmet, Mahmut ve Abdurrahman Eyüboğlu kardeşlerin ortaklığındaki Eyüboğlu ve Abdülkadiroğulları Balıkçılık'ın 2 avcı ve 2 yedek motoru, Ayvasıllı Bahtiyar ve Orhan Fat kardeşlerin ortaklığındaki Fatoğlu Balıkçılık'ın 2 avcı ve 3 yedek motoru, Ayvasıllı bir başka balıkçı aile olan Ceceli ailesinden baba oğul Resul ve Ferit Ceceli'ye ait 1 avcı motoru bağlıdır. Bu gırgırlar arasında en büyük olanı 48 metrelik boyuyla Abdülkadiroğulları adlı avcı motorudur. Hamsi sezonunda zaman zaman komşu illerden gelen gırgır tekneleri de limana yanaşmakta; buraya sığmayanlar ise bitişikteki büyük limana yönlendiril-mektedir. Giresun ili merkezinde tek geçim kaynağı balıkçılık olan ailelerin büyük bölümü bu barınak üzerinden gerçekleştirdikleri avcılıkla geçimlerini temin etmektedirler. Barınakta Murat Gül ve Necdet Özyazıcı'ya ait iki adet tekne yapım tezgâhı bulunmaktadır.

Sahil yolu çalışmalarının başlatılmasından önce kayıklarını büyük oranda geniş kumsal alana çeken ve bugüne nispetle sayıları çok daha az olan geçmiş dönem balıkçıları, genellikle Kumyalı Mahallesi'nde ikamet ederlerken zamanla bu homojen yapı değişmiş ve barınağın tüm eksiklikleriyle faaliyete açılmasından sonra, şehrin çeşitli mahallelerinde ikamet eden balıkçılar bu alanda bir araya gelmişlerdir. Sahil yolu sonrasında ilin merkez kıyılarının tamamen dolgu alanı içinde kalması sebebiyle kayak çekilecek alanların ortadan kalkması ve balıkçı sayısının zaman içinde artması bu değişimin iki önemli sebebidir. Bugün Kumyalı Mahallesi dışında Söken, Çıtlakkale, Yeniyol Mahallelerinde ve şehrin batısında yer alan Ayvasıl mevkiindeki

Küçük köyünde ikamet eden balıkçılarla Kumyalı barınağında sıkça karşılaşmak mümkündür.

Görsel 12: Giresun-Gemilerçekeği mevkiindeki Yalı Kahve civarından bir görünüm. (Hüseyin Gazi Mentешеoğlu Arşivinden)

Giresun merkezindeki diğer barınak, şehrin doğu yakasında bulunan ve Kumyalı barınağının balıkçı profili ve fizikî koşullarından oldukça farklı özelliklere sahip olan Gemilerçekeği (Çekkek) barınağıdır. Sahil yolu geçmeden önce balıkçılar kayıklarını Gogara¹³ tabir edilen alanda, "Yalı Kahve" adıyla bilinen ve müdavimleri genellikle balıkçılar olan kahvenin önündeki kumsallardan batıya yönüne doğru bağlamışlardır. Mahallenin isimleri hatırlanan ünlü balıkçıları arasında Bodimeli Orhan, Deli Neşet, Ozanın

¹³Bazı balıkçılar bu adın "Kokar Yalı" adından geldiğini, zira geçmişte şehrin lağımının denize bırakıldığı alanlardan birisinin bu bölge olduğunu ve yaz aylarında oluşan kokunun bu ismin ortaya çıkmasında etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Mustafa, Topçu Mustafa, Tokaç Mustafa, Karga Sebahattin, Paslı Kadir gibi isimler yer almaktadır. Sahil yolunun tamamlanmasından sonra tanzim edilen bugünkü barınak alanı Kumyalı barınağına göre çok daha muntazam bir yapıya sahiptir. Hacı Kara'nın başkanlığını yaptığı 147 üyeli Üçkayalar¹⁴ isimli balıkçı derneği tarafından kiralandıktan sonra barınağın alt yapısı büyük oranda tamamlanmış, içme suyu ve tuvalet ihtiyaçları kooperatif tarafından tahsil edilen aidatlarla giderilmiştir. Bunlara ilave olarak araştırma sahasında başka hiçbir barınakta görülmeyen kameralı güvenlik sistemi bulunmaktadır. Gırgır teknelerinin bağlı olmadığı barınaktaki boyları 4-10 metre arasında değişen 120 kadar kayık bağlıdır. Barınaktaki balıkçılardan yalnızca 4, 5 kademünün tek geçim kaynağı balıkçılıktır. Bunların dışındaki balıkçıların hemen hepsi işçi ve memur emekli amatör balıkçılardır. Bunların denize olan aşinalıkları soy köklerinden gelmektedir. Zira pek çoğunun dedeleri ve babaları balıkçıdır. Barınak geçmişte olduğu gibi bugün de Hacıhüseyin, Sokakbaşı ve Gemilerçekeği Mahallelerinde ikamet eden balıkçılardan oluşmaktadır. Bu yönüyle Kumyalı barınağına göre çok daha homojen bir yapıya sahiptir.

İl merkezinde bu iki barınağın dışında az sayıda balıkçı, kayıklarını Aksu Deresi'nin denizle buluştuğu barınak hüviyeti taşımayan alana bağlamaktadır. İl merkezi haricinde batıdan doğuya doğru Giresun'un kıyı ilçelerindeki genel durum ise şu şekildedir:

Piraziz'in şimdi bulunduğu alanda kasaba hüviyetinde kuruluşu 19. yüzyılın ikinci yarısından önceye gitmemektedir. Tarihsel olarak 15. yüzyılın ortalarına kadar götürülebilen bir iskele (Abdal İskelesi) ile maruf olan yerleşimin uzun yıllar pazar yeri hüviyetini korumasında deniz ticaretinin ve balıkçılığın önemli katkısı olmuştur. Geçmişte yörenin Bendehor köyüne mensup Hıristiyan ahalinin bu iskele üzerinden balıkçılık ve ticaret yaptıkları düşünülmektedir (Emecen, 2005: 93; Fatsa, 2012: 9). Giresun'un batı sınırını teşkil eden Piraziz ilçesinde 1 adet çekek yeri mevcuttur. İlçenin merkezindeki bu çekek, aynı zamanda liman sahası olarak kullanılmaktadır. Yapımına 1970 yılında başlanan bu alanın hâlâ pek çok eksikliği vardır. Barınak, gerekli düzenlemelerin tamamlanması halinde bugünkü hacmiyle boyları 5 ile 10 metre arasında değişen 150 balıkçı teknesine ev sahipliği yapabilecek kapasitedir. Barınağın alt yapı eksikliklerinin giderilerek tam kapasiteyle faaliyet göstermesi yolunda fedâkarca çalışan Hamdi Arslan yetkililerin ilgisizliğinden şikâyet etmektedir.

Barınaktaki damlar, derme çatma yapılarıdır. Bazı balıkçıların barınaklarının bulun-madığı ve sadece bir tentenin altına sığındıkları

¹⁴Derneğin önceki adı Hacıhüseyin ve Gemilerçekeği Mahallesi Balıkçıları Koruma Dayanışma ve Kalkındırma Derneği iken yakın dönemde, barınağın açığında bulunan bitişik nizam üç kayadan esinlenilerek bu yeni ismi verilmiştir.

müşahede edilmiştir. Barınakta boyları 3-13 metre arasında değişen 24 adet balıkçı teknesi bağlıdır. Barınaktaki 4-5 amatör balıkçının dışında diğer tüm balıkçıların tek geçim kaynağı balıkçılıktır. Av sezonlarında her teknede ortalama 2 kişi çalışmaktadır. Bu da 50 civarında kişiye istihdam sağlandığı anlamına gelmektedir. Bu boyutuyla balıkçılık, Piraziz ilçesi için geçmişe nispetle önemli bir ekonomik potansiyele sahip olmanın uzağındadır.

Görsel 13: Piraziz sahilinin eski görünümü. (Anonim)

Piraziz'in küçük ölçekli balıkçıları, Pazarsuyu deresinin denizle buluştuğu alanın karşı tarafları ile bugün Ordu ve Giresun ortak havaalanının inşa edilmekte olduğu Gülyalı'nın doğusundaki kıyılarda avcılık yapmaktadırlar. Havaalanının inşası ile yöre balıkçıları önemli avlaklarından birini kaybetme riski ile karşı karşıya kalınca bu durumu, karar alıcılara iletmişler, ancak herhangi bir cevap alamamışlardır. İlçede balıkçı kooperatifinin kurulmasına da öncülük eden Arslan ailesi nesillerdir balıkçılık yapan sayılı ailelerdendir. İlçenin diğer kıdemli balıkçı aileleri arasında Karakurt (İsmet Karakurt) ve Günay (Abdullah Günay) aileleri yer almaktadır. Giresun'un kıyı şeridindeki küçük ilçelerinden olan Piraziz'de balıkçılarıyla ünlenmiş muayyen sokak veya mahalleleri yoktur. Balıkçılar ilçenin farklı mahallelerinde ikamet etmektedirler.

14. ve 15. yüzyıllar arasında kasaba hüviyeti kazanan *Bulancağ* ilçesinin ilçenin sahilleri de uzun yıllar boyunca çektirme tarzı küçük çaplı ticaret teknelerinin uğrak yerleri arasında olmuştur. Yüzyıllar boyunca pazar yeri olarak işlev gören ilçe merkezindeki ahşap iskeleye yanaşan tekneler, denizin etkilerine maruz kaldıkları için uzun süre bu sahilde barınamamış ve yollarına devam etmişlerdir (Emecen, 2005: 38). Pazar yeri hüviyetinden ötürü yüzyıllarca deniz ticaretinin önemli merkezlerinden biri olan *Bulancağ*'ın merkez sahilinde bugün bir liman veya balıkçı barınağı bulunmamaktadır. İlçenin idari yapısı içinde yer alan 5 adet barınak ilçenin batı ve doğu kıyılarına konumlandırılmıştır. Balıkçılık ilçenin doğusundaki *Ayvasıl* mevkiinde yüzyıllardır en önemli geçim kaynağı olagelmiştir.

en büyük alana sahip barınağı Pazarsuyu deresinin denizle buluştuğu alanda bulunan barınaktır. Bu alan, geçmişten beri yöre balıkçılarının rağbet gösterdikleri avlaklar arasında yer almıştır. Barınağın yapımına Piraziz barınağıyla birlikte 1970'li yıllarda başlanmış olup henüz tam anlamıyla tamamlanamamış değildir. Bu barınakta da içme suyu ve tuvalet gibi temel alt yapı unsurları bulunmamaktadır. Oldukça geniş bir alana yayılmış olan barınakta damlar dağınık bir yerleşimle derme çatma olarak yapılmıştır. Barınağın içindeki küçük binada balıkçı lokali ile iç içe faaliyet gösteren balıkçı kooperatifi 1985 yılında Sabri Çolak başkanlığında kurulmuş olup bugün balıkçı Mustafa Alkan yönetiminde 80 üyeye faaliyetlerini sürdürmektedir. Barınakta boyları 3-12 metre arasında değişen 100 civarında balıkçı teknesi bağlıdır. En büyük teknenin sahibi "Çakal" lakaplı Ali Kaya'dır. Balıkçıların yarıya yakınının tek geçim kaynağı balıkçılıktır. Balıkçılar, Pazarsuyu Mahallesi ve ilçe merkezinde ikamet etmektedirler.

İlçenin doğu çıkışında bulunan ve Ayvasıl hattında yer alan Talipli köyü çekeği, Bulancak Belediyesi tarafından işletilmektedir. Belediye çekekteki kumu çıkarıp satmakta; bunun dışında çekeğe dönük herhangi bir tasarrufta bulunmamaktadır. Çekekte boyları 4-11 metre arasında değişen 32 balıkçı teknesi bağlıdır. Tamamlanması halinde 80 kayığın bağlanmasına imkân tanyacak olan barınakta henüz hiçbir alt yapı elemanı bulunmamaktadır. Balıkçıların hemen hepsinin tek geçim kaynağı balıkçılıktır. Giresun'da nesillerdir balıkçılık yapan ve pek çoğu Ayvasıl havalisinde olan ailelerden bazıları sahil yolunun tamamlanmasından sonra kayıklarını bu çekeğe bağlamaya başlamışlardır. Bulancak'ın batısında İhsaniye Mahallesi sınırları içinde bulunan İncüvez çekeğinde ise boyları 3-8 metre arasında değişen 20 kadar balıkçı teknesi bağlıdır. Tevrat İncüvez tarafından Milli Emlak'tan kiralanan çekeğin, yöredeki çoğu çekekte olduğu gibi alt yapısı henüz tamamlanamamıştır. İlçenin doğusundaki Küçükklü Köyü sınırları içinde bulunan çekekte ise boyları 6 ile 11 metre arasında değişen 30 civarında tekne bağlıdır. Küçükklü civarındaki 400 hanenin yarısına yakını bugün de geçimini balıkçılıkla temin etmektedir. Giresun merkezindeki Kumyalı barınağında geçimini balıkçılıkla temin eden küçük ve büyük balıkçılar arasında Küçükklü'den de çok sayıda balıkçı vardır. Ayvasıl mevkiinin merkezi konumunda olan Küçükklü'de kuşaklar boyunca balıkçılık yapan Deniz, Kalafat, Yirmibeş, Aydeniz, Altunbaş gibi ailelere mensup balıkçılar, bugün kendi teknelerinde veya başka balıkçıların av takımlarında balıkçılık yapmaya devam etmektedirler. Sahil yolu tamamlanmadan önce sahilde 5 tane balık kahvesinin faaliyet gösterdiği Küçükklü'de balıkçılar, bugün çekek alanındaki kahvehanede bir araya gelmektedirler. Nesillerdir bu alanda balıkçılık yapan balıkçı ailelerin katılımıyla yakın geçmişte Ayvasıl Küçükklü Balıkçılık Kalkınma ve Dayanışma Derneği adında bir meslek birliği kurulmuştur.

Pek çoğu artık hayatta olmayan Ayvasılı balıkçılar, tüm Doğu Karadeniz sahillerinin dışında Kırım, Romanya ve Batum sahillerinde iptidai av takımları ile avcılık yapmışlardır. Uzun yıllar boyunca devam eden balıkçılık eksenli gurbete çıkışlar, araştırma sahasında örnekleriyle sıkça karşılaşılan biçimde 2. Dünya Savaşı yıllarında da devam etmiştir. Yöre balıkçıları geçim sıkıntısının giderek artmasıyla yelkenli ve küçük motorlara sahip tekneleriyle kıyı şeridi boyunca avlanarak gitmişler, avladıkları balıkları buldukları havalilerde satmışlar ve bu suretle haftalar boyu süren uzun yolculuklar yapmışlardır. Rusya sahillerine kadar uzanan bu yolculuklar sonrasında artık kullanılamaz hale gelen pamuk ipliğinden yapılmış ağlarını durumları çok daha kötü olan Rus balıkçılarına düşük fiyatlarla satıp yerine aldıkları gaz yağı dolu tenekeleri teknelerine yükleyen balıkçılar, yelken kürekle 3-4 gün süren yolculuktan sonra ailelerine ulaşmışlardır. Geçimlerini temin etmeye çalışan balıkçıların bu zarurî yolculukları esnasında Karadeniz'in tekin olmayan suları pek çoğuna da mezar olmuştur. Yöre balıkçıları 1960'ların sonlarına kadar kalkan avcılığı yapmak için sık sık Romanya ve Kırım sahillerine de gitmişlerdir.

Görsel 14: Küçükülü çekeğinin eski görünümü.

Ayvasıl mevkiindeki son çekek alanı Yalıköy köyü sınırları içinde bulunmak-tadır. Bahtiyar Fat tarafından Milli Emlak'tan kiralananan barınakta boyları 4 ile 12 metre arasında değişen 20 kadar tekne bağlıdır. Orhan ve Bahtiyar Fat kardeşlerin sahibi olduğu

Fatoğlu Balıkçılık, bu yörenin büyük gırgır takımlarındandır. Dedeleri navlunculuk yapan Fat ailesinin balıkçılık macerası, navlunculuk yıllarında (1950'ler) aynı zamanda balıkçılığa dâhil olan babaları ile başlamıştır. 40 yıl kadar fiilen balıkçılık yapan Fat kardeşler, reisliği çocuklarına devrederek av takımlarının karadaki işleriyle meşgul olmaya başlamışlardır. Yöredeki balıkçı aileleri arasında balıkçılık teknolojilerindeki yenilikçi tavırları ile dikkat çeken Fat ailesi, Doğu Karadeniz balıkçıları arasında "yarım sonar" adı verilen ilk nesil balık bulucu cihazın kullanılmasına öncülük etmiştir. Gırgır teknelerinin hızlı bir şekilde teknolojik donanımlarla tanıştığı 1980'li yıllarda deniz suyundan buz yapmaya yarayan donanımı da bölgede ilk kez avcı teknesine dâhil eden aile, daha önce gırgır teknelerinin peşi sıra gezdirilen ağ çevirme botunu, avcı teknesinin arka kısmından yukarı alabilen ve botun teknenin üzerinde taşınmasına imkân sağlayan mekanizmanın kullanılmasına da öncülük etmiştir.

Yalıköy'de Fat ailesinin dışında nesillerdir balıkçılık yapan diğer bir aile de Neciboğlu ailesidir. Neciboğlu soyadını taşıyan dört akraba ailenin bugün de temel geçim kaynağı balıkçılıktır. Uzun yıllar balıkçılık yapan Ceceli ve Karaduman aileleri ise bugün büyük oranda denizden çekilmişlerdir. Küçük balıkçıları gibi Yalıköy balıkçıları da geçmiş yıllarda uzun mesafeli avcılıklar yapmışlardır. Aynı adla anılan derenin doğusundaki hafif engebeli düzlük alana doğru gelişen Keşap ilçesinde balıkçılık çoğunlukla Hisarüstü, Tepeköy, Güneyköy köyleri ile Karabedir Mahallesi ahalisinin önemli geçim kaynakları arasındadır. Tamamı küçük balıkçı olan yöre balıkçıları avladıkları balıklarla Keşap ve çevresinin balık ihtiyacını karşılamaktadırlar. İlçenin kıyı şeridi boyunca kıyı dolguları öncesinde her balıkçı köyünün kendine ait bir çekek alanı (Bozkurt, Tepeköy, Kulak, Yolağzı, Düzköy/Göstembil) mevcutken dolgu sonrasında bunların büyük bölümü yok olmuş; balıkçıların pek çoğu Gülburnu (Zefre) çekeklerine sığınmak zorunda kalmışlardır.

İlçenin bugün de önemli çekek alanlarından olan Hisarüstü köyü Kalecik Yalısı, Evliya Çelebi'nin deniz yoluyla gerçekleştirdiği Karadeniz yolculuğu esnasında karaya çıktığı yalılardan biri olarak kabul edilmektedir. Kalecik, sahil yolunun tamamlanmasından sonra Giresun havalisinde doğal hali korunabilen az sayıdaki çekekten biridir. Doğal liman özelliğinden ötürü balıkçıların geçmişte oldukça rağbet gösterdikleri Kalecik yalısı, eski popüleritesinin çok uzağındadır. Boyları 3-7 metre arasında değişen 10 kadar balıkçı teknesine ev sahipliği yapmaktadır. Yöre balıkçıları arasında Keşap ve Tirebolu arasında avcılık yapıp hatıraları hâlâ yaşayan isimler arasında Ülfetin Nizamettin (Uçarkuş), Kabız Ahmet, Seyfettin Saka, Cemalettin Reis, Dobaç Ahmet, Yamsuk Osman yer almaktadır.

Görsel 15: Üstte, Hisarüstü-Kalecik yalısında zaman içinde tadilatlar gören han konağı ve diğer bir konuttan; altta Giresun Hacı Hüseyin Mahallesindeki Yalı Kahve'den görüntümler. (Anonim)

Geçmişte Giresun sahillerinde faaliyet gösteren ve kıyılarda avlanan farklı yörelere mensup balıkçıların yatılı konaklayabildikleri han kahvelerinden Buluncak-Ayvasıl ve Keşap-Kalecik ve Tirebolu kıyılarında faaliyet gösteren kahvelerden büyük bir bölümünden bugün geriye pek bir şey kalmamıştır. Bu kahvelerden sadece Kalecik Yalısında bulunan han kahvesinin temelleri sağlam haldedir. Bugün Daban ailesi tarafından müştemilat olarak kullanılan ve Rus işgali yıllarında deniz yoluyla

Trabzon'dan göç eden ailelerin de sığındığı mekânlardan olan bu bina, Karadeniz kıyısı boyunca avlanan tüm Orta ve Doğu Karadeniz balıkçılarına geçici ev sahipliği yapmıştır. Balıkçılar, buradan aldıkları hizmet karşılığın küçük meblağlarda ödemeler yaparak mekânın ayakta kalmasına katkıda bulunmuşlardır. Han kahvesinin oldukça işlek olduğu yıllarda Kalecik yalısında bir de ekmek fırını işletilmiştir. Başka yörelerin balıkçıları, Kalecik'e geldiklerinde ekmeklerini çuvalarla bu fırından temin etmişlerdir.

Uluburun'un doğusunda Yağlıdere ve Gelevera dereleri arasında yerleşen *Espiye* ilçe merkezinde balıkçılık yaygın değildir. İlçe merkezindeki çekek alanında boyları 3-8 metre arasında değişen 15 kadar balıkçı teknesi bağlı olup sahiplerinden sadece birkaçının tek geçim kaynağı balıkçılıktır. Keşap ilçesinde olduğu gibi balıkçılığa daha ziyade ilçenin sahil köylerinde yaşayan ahali rağbet göstermiştir. İlçenin en önemli balıkçı yerleşimi Gülburnu (Zefre) köyüdür. Burada 2 ayrı barınak mevcuttur. Camiönü mevkiinde bulunan tarihi barınak, doğal bir liman sahası olması hasebiyle pek çok tarihi kaynağa zikredilmiştir. Sahil yolundan önce daha büyük olan barınak, kıyı dolguları sebebiyle 1976 yılından sonra oldukça küçülmüştür. Bölge insanı bu doğal limanın sahil yolu altında kalmasına rıza göstermediği için bu alanın üzerinden geçecek şekilde bir asma köprü yapılmış ve bu alan yeni sahil yolunun dolgu alanı altında kalmaktan kurtarılmıştır. Çekekte bugün boyları 5 ile 7 metre arasında değişen 30 kadar kayık mevcuttur. Burada kayıkları bulunan balıkçılardan 10 kadarının tek geçim kaynağı balıkçılıktır. Zefre'nin isimleri bilinen en eski balıkçıları arasında aslen Çarşıbaşı olup sonradan Zefre'ye yerleşen merhum Kazım Şahin, yöre balıkçılarının ilk hatırladıkları isimler arasında yer almaktadır. Yöre balıkçılarından bazılarına göre yöredeki ilk gırgır teknesinin de sahibidir. Kazım Reis, kendinden sonra yetişen pek çok balıkçıya da mesleğin püf noktalarını öğretmesi hasebiyle bir tür usta olarak telakki edilmiştir. Kazım Reis dışında merhum Ako Halil (Özkan), Ali Özkan, Falco Hacı Ali (Eraslan) ile aynı zamanda öğretmenlik de yapan Hakkı Çakır isimleri, hatırlanan balıkçılar arasında yer almaktadır. Zefre'de 1970'lere kadar Tevfik ve Durmuş Çakır kardeşler, Eğro Hüseyin (İşsever) gibi isimler küçük çaplı balıkçılığın yanı sıra çektirmecilik de yapmışlar; Giresun'dan aldıkları fındığı Samsun'a bırakıp dönüşte mısır getirmişlerdir.

Zefre'de 1930'larda Rusya'dan getirdiği makineyi kayığına takan Hacı Ali Eraslan balıkçılara öncülük etmiştir. Ondan sonra Gebeşoğlu Ahmet ve kardeşi Mustafa'nın da kayıklarına makine takmaları ile yelkenli kayıklar yerini yavaş yavaş motorlu kayıklara bırakmaya başlamıştır.

Yörede uzun yıllar yunus avcılığı da yapılmıştır. Halil Özkan, Mahmut Kara ve Damato Hasan (Ulu) gibi isimler yörenin ünlü yunus avcılarıdır. Avlanan yunuslar, çekeğin batı tarafında yer alan ve bugün dolgu sebebiyle karasal alan halini alan komşu yalıda kaynatılmıştır. Yöre halkı tarafından "Laz Limanı" ve "Okul Götü" adlarıyla anılan bu eski yalıda, uzun yıllar

büyük ahşap kayıklar da imal edilmiştir. Kayık ustalarından biri adı zikredilen Kazım Şahin'dir. Kazım Reis, kendi teknesini de burada yapmıştır. 1950'lere kadar yoğun olarak tekne yapımı devam etmiş, Sinoplu tüccarlara 700 tonluk bir gulet yine burada inşa edilmiştir. Yapılan tekneler, yol inşasıyla karasal alan halini alan bu eski yalının karşısında denizle karanın birleştiği yerde bugün de mevcut olan Kalpak Taşı'nın bulunduğu yerden denize indirilmiştir.

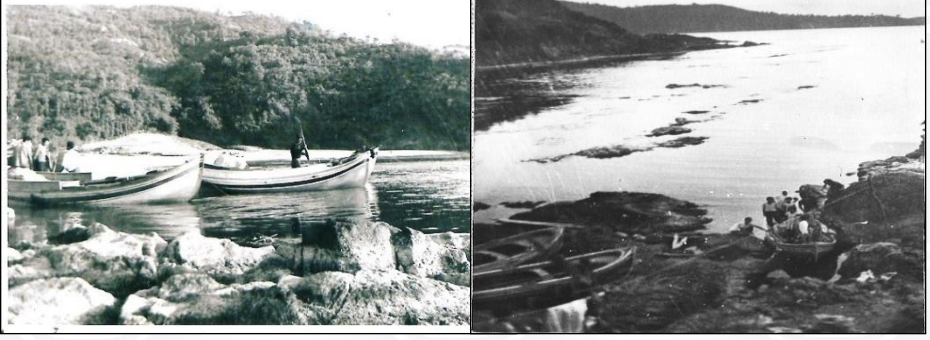
Zefreli balıkçılar geçmişte avlanmak için Boğaz'a da gitmişlerdir. Yöre halkının gurbetle ilk tanışması da bu vesileyle olmuştur. Avlanmak için İstanbul'a giden kimi aileler orada yerleşmiş ve bir kısmı başka mesleklere yönelmişlerdir. 1960'ların ortalarında itibaren fiilen balıkçılık yapmaya başlayan ve vefat ettiği 1980 yılına kadar 20 yıl süreyle kooperatifi başkanlığı da yapan Ayvasıllı Hamdi Altunbaş başta olmak üzere bazı hamsi gırgırcıları Zefre'ye uğradıklarında ücretsiz hamsi dağıtarak fakir ahaliye yardımcı olmuşlardır. Ahali, bu küçük yardımların yanı sıra yöreye gelen balıkçılara uzun yıllar bazlama, yumurta, odun, sebze ve meyve satarak da geçimlerini temin etmeye çalışmıştır. Barınak ve limanların bugünkü kadar yoğun olmadığı yıllar boyunca balıkçılar, fırtınalı havalarda doğal limanlara yakın durmaya özen göstermişlerdir. Gülburnu (Zefre) sahili, bu özelliğiyle sayılı merkezlerden biri halini almıştır. Çekeğin yoğun bir balıkçı trafiği yaşıyor olması geçmişte burada 7 tane kahvenin hizmet vermesine vesile olmuştur. Pek çoğu "han kahvesi" işlevi gören bu mekânlarda, fırtınalı havalarda mahsur kalan balıkçılar bazen haftalarca barınabilmişlerdir. Bu kahvelerde barınan balıkçılar, Kalecik hanında olduğu gibi, barınma parası ödemediği sadece yiyecek parası ödeyerek kalmışlardır. Bugün hiçbir ayakta olmayan bu kahvelerin isimleri hatırlanan son işletmecileri Yakup Çakır, Ahmet Özkan, Osman Özkan, Rüstem Yılmaz, Tefvik Çakır ve Nazım Küçük'tür. Geçmişte aynı sahilde bir de fırın mevcuttur. Başka yörelerden gelen balıkçılar ihtiyaç halinde karaya çıkar ve buradan aldıkları taze ekmekleri çuvallara koyup denize geri dönmüşlerdir. Bu fırın, uzun yıllar Ahmet Özkan tarafından işletildikten sonra kahvelerle aynı akıbete uğramıştır. Gülburnu (Zefre) köyünde balıkçıların eskiden "Kayık Başı" olarak adlandırdıkları mevkide ayrıca bir barınak daha bulunmaktadır. Trabzon istikametinde yeni sahil yolunun altında yer alan bu barınak alanı daha önce kayıkların çekildiği bir çakıllık alan iken sahil yolunun tamamlanmasından sonra barınak hüviyeti kazanmıştır. Boyları 3 ile 12 metre arasında değişen 40 civarında balıkçı teknesinin bağlı olduğu barınakta Keşap merkezinde ikamet eden balıkçıların yanı sıra Keşap'ın Değirmenağzı, Karakoç, Tepeköy, Yolağzı, Düzköy ve Kalecik köyleri balıkçıları da daha önce izah edilen sebeplerden ötürü kayıklarını buraya bağlamaktadır. Bu durum barınaktaki Zefreli balıkçıların

sayısının az olmasında belirleyici olmuştur. Zefreli balıkçılar ekseriyetle yukarıda sözü edilen Camiönü tarihi barınağına yerleşmişlerdir.

Görsel 16:Gülburnu (Zefre)Köprüü Altı çekeğinden bir görünüm.

Harşit Çayı'nın batısında Ayna Dağı'nın kuzey eteklerinde liman kurmaya elverişli küçük bir yarımada ile güneyindeki sırtlar üzerinde kurulu olan *Tirebolu* ilçesi hakkında yapılan çok sayıda akademik ve popüler araştırmada ilçenin sosyal hayatı bağlamında balıkçılara ve balıkçılığa sıkça yer verildiği görülmektedir. Diğer yerleşimlere göre bu yönüyle oldukça avantajlı durumda olan ilçenin eski çekek alanlarından biri geçmişte kayık yapım mağazalarının da bulunduğu Seliyaz sahilidir. Bugün bu alana kayık çekilmediği gibi kayık yapım tezgâhları da eskiler de kalmıştır. Yöre insanının "mağzı" (mağaza) şeklinde adlandırdığı bu kayık tezgâhlarının sahipleri arasında isimleri tespit edilebilenler Karahasanoğlu Salih Kaptan, Ahbarın Kaptan, Domaçoğlu Kokar Mehmet, Salinin Temel Kaptan'dır. Aynı zamanda kaptan ve reis olan bu mal sahiplerinin tezgâhlarında çalışan ustalardan Sırgancıoğlu Abdulgani, Kıbıkoğlu Ahmet, Domaçoğlu Canfer Ahmet ve Hopuzluoğlu Ahmet ve oğlu Mehmet Giray'ın isimleri hafızalarda tutunabilmiştir (Karslı, 2013: 66-67). İlçe merkezinin batı hattında bulunan Yeniköy Mahallesi, ilçenin balıkçılık tarihini ve kültürünü topyekûn temsil gücüne sahiptir. Geçmişten bugüne ilçe balıkçılarınun neredeyse tamamı bu mahalleden çıkmıştır. İlçenin en eski balıkçı aileleri arasında olan Eevli, Çamuralıoğlu, Çırnık, Domaç, Genç, Kumyalı, Kıranlı ailesi gibi pek çok aile bu mahalleye mensuptur. Mahallenin balıkçıları barınağın bulunmadığı yıllarda kayıklarını Seliyaz sahilinin haricinde, deniz kıyısındaki kayalıklara çekmişlerdir. Tirebolu kalesinin hemen doğusunda bulunan ve bugün gezi yolu ve park alanı altında kalan Kumyalı sahili, geçmişte balıkçıların rağbet gösterdikleri diğer bir alan olmuştur. Giresun merkezindeki Kumyalı Mahallesi örneğinde olduğu kumluk sahilinden ötürü bu isimle anılan mahallede de pek çok balıkçı ailesi yaşamıştır.

Görsel 17: Tirebolu'da Yeniköy ve Usturama sahillerinde eski kayık çekme alanları. (Metin Karslı Arşivinden)

Osmanlı döneminin sonlarıyla Cumhuriyet'in ilk çeyreğinde balıkçılık yapan Yeniköylü Elevlioğlu ailesinden Talip Eevli'nin, Çamuralioğlu ailesinden Yunus Çamur'un ve Domaç ailesinden Domaçlioğlu Tayip'in soyundan gelenler ailelerinin balıkçılık safahatlarını bugüne taşımışlardır. Bu ailelerin dışında 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın son çeyreğine kadar Tirebolu ve çevresinde denizcilik ve balıkçılık yapan Tirebolululardan Ceviz Alioğlu Mehmet (Kumyalı) Kaptan, Kepçeoğlu Salih Kaptan, Hacı Osman (Kır) Kaptan, Salta Osman (Malkoç), Cüce Mehmet (Genç), Cüce Ahmet (Genç), Gûluk Ömer (Him), Kıbikoğlu Mehmet, Zoyman Osman, Govit İbrahim (Yazıcı), Taka Mehmet (Elhasoğlu), Balıkçı Dursun (Baykal), Hasan Durmuş (Haçan Aga), Ördeğin Hüseyin (Dikmen) Ağa, Besim (Erun) Reis, Kalafat Mehmed Reis, Kesimoğlu Osman Reis, Yaylacının Osman Reis, Memiş'in Ali (Deniz) Kaptan, Lâz'ın Ali (İşçanlı), Sinopluoğlu Şaban Reis, Konyalı Mehmet (Durmuş), Yaşloo İbrahim, Çırnak Yusuf (Altay), Mustafa Meşe, Mehmet Topaloğlu, Kot Ömer (Çamur), İlyas Gökçe ve Hüseyin Kuyruklu isimleri araştırma ve anı mahiyetli eserlerde zikredilmiştir (Yüksel, 2010: 22-24; Karslı, 2013: 89-98, 154-155). İlçede çektirmeciliğin yaygın olduğu dönemlerde 1970'lere kadar Karahasanoğlu, Nakiboğlu, Hacıeminoğlu, Habiboğlu, Bilaloğlu ve Kuyrukluoğlu aileleri yelkenli guletleri ile bu işi yürütmüşlerdir. (KK-99) Tirebolu'da ilk gırgır kayığının sahibi Karahasanoğlu ailesidir. Daha sonra Çırnak Yusuf tarafından ayrı bir gırgır takımı alınmıştır.

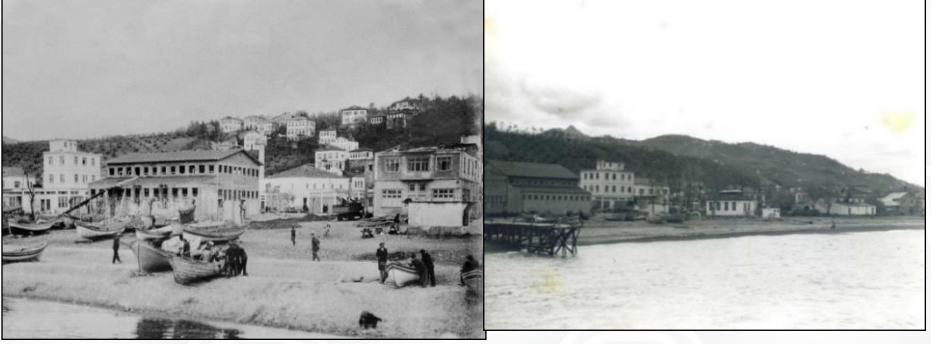
İlçe merkezinde teknelerini liman sahası içine bağlamaya devam eden balıkçılar, liman sahasının balıkçılara kapatılarak tamamen ticari bir limana dönüştürülmesi yolundaki teşebbüslerden ötürü tedirgindirler. Uzun zamandır devam eden bu belirsizlik zaman zaman gerginliklerin yaşanmasına da sebep olmaktadır. Karar alıcılar balıkçılar için ilçe merkezindeki Barabut sahilini doldurmak suretiyle bir barınak yapmak düşüncesindedirler. Ancak ahali, ilçenin sosyal tarihinde yer edinmiş olan Usturama ve Barabut sahilleri

üzerinde bir tasarrufa gidilmesine rıza göstermemektedir. Tartışmalara konu olan liman sahasında boyları 5 ile 10 metre arasında değişen 150 civarında balıkçı teknesi bulunmaktadır. Bu balıkçılardan ancak 20 kadarının tek geçim kaynağı balıkçılıktır. Limanda, küçük balıkçı teknelerinin dışında “Genç Kardeşler” isimli orta ölçekli bir gırgır teknesi bağlıdır. Tirebolu’nun doğusundaki Bada ve Yalıköy beldeleri, yörenin denizci ve balıkçı ailelerinin yoğun olarak yaşadığı yerler arasında yer almaktadır. Trabzon istikametinde ilçe merkezine 5 km mesafede olan Yalıköy barınağında boyları 3 ile 12 metre arasında değişen 30 civarında kayık bağlıdır. Kış aylarında bunlardan sadece 4 tanesi denize açılmaktadır ve bu kayıkların sahiplerinin tek geçim kaynağı balıkçılıktır. Yalıköy’de daha önce müstakil bir barınak bulunmadığından kayıklar uzun yıllar çakıllık sahile çekilmiştir. Bugünkü çekek, sahil yolunun inşasından sonra yapılmış olup 10 yıllık bir geçmişe sahiptir.

Yalıköy’de bünyesinde denizci veya balıkçı birey bulunmayan aile neredeyse yoktur. Belde oldukça köklü bir balıkçılık geçmişine sahiptir. Nakliye gemilerinde uzun mesafeli denizcilik faaliyetlerinden emekli olup beldede yaşayanların yanı sıra ahaliden çok sayıda kişi bu mesleği sürdürmeye devam etmektedir. Beldenin isimleri hatırlanan eski balıkçıları arasında Soyтарыoğlu Mustafa (Kerim), Şakir Kılıç, Halil Kabaca ve Kenazoğlu Yusuf’un isimleri hatırlanmaktadır. Bunların soyundan gelenler de balıkçılığı sürdürmüşlerdir. Bada ve Yalıköy kayıkçıları karayolunun yaygın olmadığı dönemlerde yörede “Hanım Kayığı”, Trabzon ve Rize havalilerinde ise “Hafta Kayığı” tabir edilen tekneleriyle köy ve semt pazarlarına mallarını götüren köylü kadınları taşımışlardır.

Aynı adlı derenin oluşturduğu küçük delta ovasının doğusuna doğru gelişen *Görel*’de balıkçılık uzun yıllar ilçenin ihtiyacını karşılayacak nispette yapılmıştır. 1920’lerin ortalarında bölgede incelemeler yapan harita bilimci Ahmet Rasim, bu yıllarda Görel’de şiddetli havalarda teknelerin barınmasına imkân tanıyacak korunaklı bir limanın bulunmadığını ve bu sebeple fırtınalı havalarda tüm teknelerin Beşk-düzü’ndeki Büyükliman’a veya Akçaabat’taki Polathane limanına sığındıklarını kaydetmiştir (1930: 51). Sahil yolunun tamamlanmasından sonra hizmete açılan merkez barınağında bugün, boyları 5 ile 8 metre arasında değişen 110 civarında tekne bağlıdır. İlçede 20 civarında küçük balıkçının tek geçim kaynağı balıkçılıktır.

İlçenin isimleri bilinen en eski balıkçıları, merhum Kuloğlu Mustafa (Kul), Hamdi Yayla, Derbeder Selahattin (Kaya), Kemeñeci Yaşar (Öztekin), Temel Kaptan (Atik), Sert Ali (Demirtaş), Helim Melikoğlu, Erdoğan Akyazı, Cengiz İmamoğlu, Adnan Dülger, İmanım Hasan (Usta), Yoroğlu Mustafa (Duru) ve manyatçılıkları ile meşhur Pastacı Ömer (Hacımemişoğlu) ve Gölcüo Mustafa (Gökçe) gibi isimlerdir. Bu isimlerden Kuloğlu Mustafa ve Yaşar Öztekin'in çocukları balıkçılığı sürdürmüşlerdir. Nitekim ilçenin tek büyük balıkçı firması olan Kul Balıkçılık, Kuloğlu Mustafa'nın oğulları Nazım, Hazım, Asım ve Rasim Kul tarafından işletilmektedir.

Görsel 18:Görele sahilinin eski halinden görünümüler. (Anonim)

1926 doğumlu Kuloğlu Mustafa, 1940'lı yıllarda küçük balıkçılıkla uğraşırken 1950'lerin başlarından itibaren balık komisyonculuğu (manavlık) yapmaya başlamış ve kısa sürede yörenin ünlü manavlarından biri olmuştur. Oğullarından Nazım ve Hazım, 1980'lerin başlarında İstanbul'a göç etmiş ve balıkçılığa orada da devam etmişlerdir. 57x16 metre boyutuyla Türkiye'nin en büyük gırgır teknelerinden İstanbul bağlamalı *Hacı Mustafa Kuloğlu* adlı tekne, ailenin İstanbul'a göç eden kolunun çocukları tarafından işletilmektedir. Kul Balıkçılık'ın tekneleri av sezonu dışında çoğunlukla Görele merkezindeki barınağa bağlıdır.

Görsel 19:Göreleli Kuloğlu Mustafa, babası ve oğulları ile (Kul Ailesi Arşivinden)

İlçenin en eski mahallelerinden Soğuksu, Kumyalı ve Hendekbaşı Mahalleleri balıkçı ailelerinin yaşadığı yerler arasındadır. Balıkçıların geçmişte boş zamanlarında bir araya geldikleri en önemli mekân, eski balıkhanenin yanında bulunan "Bölükbaşı'nın Kahvesi" olmuştur. Tirebolu'da olduğu gibi karayolunun yaygınlaşmasına kadar olan dönemde Görele'de, balıkçılık da yapan navluncuların önemli bir yer olmuştur. Ahmet Kaptan (Dönmez), Arif

Kaptan (Çekiç) ve Mehmet Cebeci, ilçenin isimleri hatırlanan navluncularındandır. İlçenin doğu sınırında bulunan Çavuşlu beldesindeki balıkçılar ise belde merkezindeki çekekta bulunmak-tadır. Bu çekekta boyları 5 ile 7 metre arasında değişen 20 civarında tekne bağlıdır. Balıkçılardan yalnızca birkaçının tek geçim kaynağı balıkçılıktır. Çavuşlu barınağı, sahil yolundan önceki küçük çekek alanının bulunduğu yere inşa edilmiştir. Beldenin belirgin bir balıkçı mahallesi veya köyü bulunmamaktadır. Beldenin bilinen en eski balıkçıları arasında Hüseyin Çelikleş ismi hatırlanmaktadır. Balıkçı olmasının yanı sıra yaptığı çapar ve gulet tarzı kayıklarla da balıkçılar arasında ün kazanmıştır. Çaparlar çekirtmelerden nispeten daha küçük kayıklar olup daha dar kıyılara yanaşabildiği için geçmişte yörede çokça tercih edilmiştir. Çelikleş ailesi Samsun havalisinde trolcülük de yapmıştır. Ailenin balıkçı üyeleri bu araştırmanın geniş örneklem sahasında sıkça görüldüğü gibi 1960'lı yıllarda Romanya'ya kalkan avcılığına da gitmişlerdir. Beldede merhum Kemal Aktaş ve Aziz Şenay gibi balıkçılar uzun süre yunus avcılığı da yapmışlardır. Çoğu zaman yerleşimi itibarı ile Görele ile birlikte değerlendirilen *Eynesil'*de balıkçılık da Görele balıkçılığıyla aynı paralelde gelişmiştir. Küçük balıkçılığın hâkim olduğu ilçede firma ölçeğinde faaliyet gösteren tek aile Güdük ailesidir. İlçenin merkez sahilinde bulunan liman sahası içinde barınan az sayıdaki küçük balıkçıdan çok azının tek geçim kaynağı balıkçılıktır. İlçenin doğu sınırında bulunan Boztepe Mahallesi ve Aralık Köyleri balıkçılık kültürünü topyekûn temsil etmektedirler. İlçe balıkçılarının %80'ine yakını bu mahalleden çıkmıştır. Boztepe barınağı merkezdeki barınağa göre daha hareketlidir. İlçedeki balıkçı kayıklarının önemli bir kısmı fiziki imkânları oldukça sınırlı olan bu barınağa bağlanmaktadır. Balıkçılar ilçe merkezindeki barınağı tadilat işleri için kullanmaktadırlar. Boztepe çekeğine boyları 5 ile 7 metre aralığında değişen 50 civarında tekne bağlıdır. 10 civarında balıkçının tek geçim kaynağı balıkçılıktır. İlçede Güdük ailesi dışında Boztepe Mahallesinden ve Aralık köyünden Şeker (Kemal Şeker vd.) Kuru, (İşhak ve Mehmet Kuru) Yetimoğlu (Ahmet, Mehmet, Cafer, Ali, Mustafa, Cafer ve Köksal Yetim), Civil (Niyazi, Hasan ve Mustafa Civil) ve Yüksel (Halil İbrahim, Mehmet ve Hüseyin Yüksel) aileleri balıkçılıkları ile bilinen aileler arasındadır.

Görsel 20: Eynesil-Boztepe balıkçı barınağından bir görünüm.

Yörede uzun yıllar çektirmecilik yapan tekne sahipleri, Samsun'dan Giresun ve Trabzon'a tarım ürünleri taşımışlardır. Deniz taşımacılığı sahil yolunun yapımıyla 1970'lerden itibaren yerini karayolu taşımacılığına bırakmaya başlayınca pek çok çektirme, balıkçı teknesine dönüştürülmüştür. 1981 yılında vefat eden Ali Meme, yörenin hatırlanan eski çektirmecilerindendir. Samsun ve Görele-Eynesil hattında gıda ürünleri taşımacılığı yapan ve aynı zamanda balıkçılık da yapan Ali Meme'den sonra oğlu Memo Mustafa (Meme) ve torunları uzun süre kendi havalilerinde ve İstanbul kıyılarında trolcülük de dâhil olmak üzere balıkçılık, nakliyecilik ve kumculuk yapmaya devam etmişlerdir. Aile yakın dönemlerde ekonomik sebeplerde ötürü denizden çekilmek zorunda kalmıştır.

Görsel 21: Uzun yıllar navlunculuk, kumculuk ve balıkçılık yapan Eynesil-Boztepeli Memo Mustafa.

Geçmişten günümüze kıyılarda ve açık denizlerde alamanacılık / ıgırpçılık / gırgır-cılık / hamsicilik, yunusçuluk (1980'li yılların ortalarına kadar özellikle Bulancak'ın Burunucu ve Erikliman mevkii, merkez Kumyalı mahallesi ve Espiye'nin Gülburnu (Zefre)¹⁵ köyü ile Tirebolu ilçesi balıkçıları), ırmakçılık / havıyarcılık (1970'lere kadar

¹⁵Yörenin en köklü balıkçı yerleşimlerinden olan Gülburnu (Zefre), yunus avcılığının sona erdiği döneme kadar Trabzon'dan ve Giresun'un diğer bölgelerinden gelen yunus avcılarının önemli

özellikle Bulancak ilçesine bağlı Küçük (Ayvasıl) mahallesi balıkçıları, orkinosçuluk, kalkancılık, manyatçılık, barabatçılık, molozmacılık, volicilik, salyangozculuk/gohlecilik gibi balıkçılık biçimlerini ifa ederek nesiller boyunca hayatlarını kazanan Giresunlu balıkçıları, mesleki süreçleri ve dinamikleri ekseninde zengin bir mesleki kültür ve folklor oluşturmuşlardır. Avcılık süreçlerini konu alan mesleki anlatılara ek olarak türküler, ağıtlar, maniler, fıkralar, efsaneler, memoratlar, halk dansları gibi folklorik ürünlerin yanı sıra geleneksel av araçları ve teknikleri, geleneksel nitelikli mesleki örgütlenmeleri, hiyerarşileri, kuralları, mesleki inanışları ve uygulamaları ile de yöre kültürünün denizle olan ilişkisinin temsilcileri olmuşlardır. Giresunlu balıkçıların zengin mesleki folklorları yöre folklorunun geneline de sirayet etmiştir. Fikret Karadeniz, çocukluk yıllarına ait bir anıdan bahsederken Giresun'da 1930'ların sonlarında tuzlamak¹⁶ üzere balık ayıklayan kadınların imecelerinden bahsederek bu imecelerde söylenen ve ilerleyen yıllarda oldukça popülerleşecek olan bir türküyü şöyle aktarır (1979: 8761).

Hamsiler konu komşuyla birlikte (*imece*) ayıklanırdı. O akşam türkücü Emriye Abla da imeceye gelenler arasında idi. Tezgâh, koca karayemiş ağacının dibinde kurulmuştu. Gaz lambasının ışığında hamsiler ayıklanmaya başlanmıştı. (...) Zayıf, yoksul giysili, kara saçlı, sarı benizli Emriye Abla, incecik, tiz sesiyle türküsünü söylüyordu:

Hamsi kurban o göze

Baş dalarsın denize

Atarlar barabati

Alurlar seni yüze

Korlar seni kayuğa

Satarlar seni bize

Biz de aluruk seni

Sereruk seni köze

Bir kusurcuğun vardır

Çok su içürsun bize

duraklarından biri olmuştur. Yunusçular avladıkları yunusların derilerini yüzüp yağlarını çıkarmak ve satılmak üzere nakletmek için çoğunlukla Gülburnu sahilini tercih etmişlerdir.

¹⁶Uzun yıllar boyunca şubat ayının sonlarına kadar hamsiyi taze tüketmeyi tercih eden yöre insanı, hamsilerin "arıkladığı" mart ayından itibaren hamsiden imtina etmişlerdir. Bu tarihten sonra daha önce tuzlanan hamsiler tercih edilmeye başlanmıştır. Hamsinin en yağlı olduğu dönemlerde, diğer bir ifadeyle kar suyu yediği dönemlerde hazırlanan tuzlamalarda hamsilerin büyükleri ve küçükleri ayrı ayrı salamura yapılabilir. Tuzlanan hamsiler, bu balığın taze olarak temin edilemediği yaz aylarında sadece evlerde değil fındık toplama zamanlarında bahçelerde de tüketilmektedir.

Balıkçı ailelerinin sosyal ve kültürel hayatlarının meslekî hayat etkisinde şekilleniyor olması, bu çevrelerde ortaya çıkan veya icra edilen manilerde mesleğe dönük unsurlarla sıkça karşılaşılmasının sebebini ortaya koymaktadır.

*Ayağında iskarpin
İskarpinin iyisi
Yarimi sorarsanız
Hamsicinin birisi*

*

*Çiçekler dalda kaldı
Balıklar salda kaldı
Hafta geçti gelmedi
Gözlerim yolda kaldı*

*

*Dalacağum denize
Hey baluklar baluklar
İki gözünden gelsun
Yaptuğün sevdaluklar*

*

*Elma attım denize
Gideyi yüze yüze
Selam söyle reyize
Kızını versin bize*

*

*Eneceğum yaliya
Yelken açturacağum
İnadım inat olsun
Seni bastıracağum*

*

*Erikliman deresi
Yoğurt olmuş akıyor
Nevzat askere gitti
Nihat balık satıyor*

*

*Giresun kayıkları
Geliyilar karından
İstedu alamadı
Eriyor efkarından*

*

*Kayıkçı kullanıyor
Rüzgârın kaçığını*

*Bitti kalmadı sabrım
Çıkar şalvarcığını*

*

*Kayıklar yalı yalı
Benim yarım kürekte
Gene kaynıyor gene
Eski sevdâ yürekte*

*

*Kumyalı'da kayıklar
Kızlar fındık ayıklar
Sevenler sevdiğini
Gece gündüz sayıklar*

*

*Oy Kumyalı Kumyalı
Kayıkları oyalı
Kumyalı kızlarının,
Tırnakları boyalı*

Manilerde kimi zaman da doğrudan meslekî süreçler veya meslek grubuna dönük algılar konu edilmektedir. Örneğin aşağıdaki manide, yörede balıkçılara kız verme konusunda yaşanan tereddütlere atıfta bulunulmuştur.

*Barabutta kayıklar
Suda oynar balıklar
Balıkçıya kız vermem
Gece gündüz sayıklar*

*

*Hamsi vurdi yaliya
Varun deyin Ali'ya
Alsın kufalarını
Gelsin dönsün yaliya*

*

*Siya kayığım siya
Sür gidelim hamsiya
Yarımla bineceğim
Radyolu taksiya*

*

*Siya gayuğum siya
Gidiyirum hamsiya
Yarım gecedem sonra
Yollarlar beni suya*

Yörenin denizcilik kültürü içinde balıkçılığın yanı sıra nakliyecilik de yapan katılım-cıların sosyal, mesleki ve kültürel yapı içinde önemli bir yeri vardır. Bu bağlamda 1960'lı yıllara kadar yoğun olarak devam eden deniz nakliyeciliğinin hatıraları manilerde yaşatılmaya devam etmektedir.

*Gemi geliyor gemi
İçi dolu lahana
Habu köyün kızları
Hepsi de salahana
**

*Ben Samsun'a gedemeyom
Kâr olmayınca
Samsun bana heram olsun
Yar olmayınca¹⁷*

Tekinsiz bir çalışma ortamında hayatlarını kazanan balıkçılar zaman zaman fırtınalar ve deniz kazaları sebebiyle hayatlarını yitirmişlerdir. Giresun yöresinde bu kayıplardan bazıları için yakılan ağıtlar da mevcuttur. Bu ağıtlardan biri Tirebolulu Metin Karslı tarafından şu şekilde aktarılmıştır. Bu ağıt, Halil adlı gemici gencin çıkan fırtına sırasında Çürükkale'de boğulması üzerine yakılmıştır. Halil, çıkan fırtına sırasında patalya ile motoruna çıkmak, motoru fırtınadan etkilenmeyecek bir yere çekmek ister. Ancak, patalya dalgalara dayanamaz ve devrilir. Halil'in kulağı bir çatlağa çarparak bayılmasını yol açar. Halil'in imdadına Hayrullah [Yazıcı] Kaptan yetişir. Giresun'a hastaneye kaldırılan Halil kurtulamaz. Olaydan en büyük üzüntüyü Halil'in annesi ve sözlüsü Süriye duyar.

*Çürükkale Burnu bir delikli taş
Kulağımdan kanlar akar gözlerimden yaş
İmdadına yetiş Hayrullah kardaş*

*Ağla annem ağla azıklar oldu
Sevgili oğlun Halil'e yazıklar oldu*

*Limana çeşme yaptırdım su içemedim
Azgın dalgalarla baş edemedim
Süriye'ye kendime eş edemedim
Ağla annem ağla sen bana ağla
Altın dişli Süriye'm ağlamaz bana*

¹⁷Sermaye kayıpları 1960'lardan itibaren kara yolunun yayınlaşması sebebiyle kâr edemez hale gelmiştir.

*Giresun'a vardım yatıya karşı
Hastane pencerem limana karşı
Ameliyat ettiler sabaha karşı*

*Ağla annem ağla sen bana ağla
Altın dişli Süriye'nin gitti yoluna*

Tirebolu havalisinde oldukça popüler olan ve ağıt niteliği taşıyan aşağıdaki türkü ile ilgili bir anlatı yine Metin Karslı tarafından şöyle aktarılmıştır. Kuyrukoğlu Ali Reis, Tirebolu Yeniköy Mahallesinin 14 Evler semtinde yaşamış ve hayatını balıkçılık yaparak sürdürmüştür. Bir gün sabah erkenden kalkar kayığının başına gelir. Fakat sert bir şekilde kible rüzgârı esmektedir. Ali Reis ne yapsam diye düşünürken mahallenin diğer balıkçıları ve kardeşi Yaşar da kayıklarının başına gelmişlerdir. Kible rüzgârı çok sert estiği için kimse denize açılmak istemez; cesaret edemezler. Ali Reis, kardeşi Yaşar'a "Kardeşim, kimse denize açılmıyor; haydi biz çıkalım." der. Yaşar ise, "Ben bu rüzgârlı havada denize çıkmam." der. Ali Reis, denize çıkmaya kararlıdır. Kayığını yüzdürür ve Usturama'dan denize açılır. Öğle vakti olur denizden geri gelmeyince ailesi endişelenir. Akşam olur yine denizden geri gelmez. Ailesi çaresizdir. Ertesi sabah olur yine denizden dönmez. Saatler ilerledikçe ailenin feryadı yükselmeye ağıtlar yakılmaya başlanır. Yaklaşık iki gün geçtikten sonra Ali Reis'i aramaya çıkanlar, onu denizin çok açıklarında kayığında kıvrılmış vaziyette kendinden geçmiş yatarken bulurlar. Ali Reis kible rüzgârına karşı saatlerce kürek çekmiş, sonunda da yorgun düşmüştür. Bu olay üzerine söylenen manilerle Ali'm Türküsü ortaya çıkmıştır.

*Usturama üstünde
Barabat direkleri
Ne haindir ne hain
Yaşar'm yürekleri*

*Aman Ali'm gel A'lim
Civan Ali'm gel*

*Kucaklama altında
Celavura parlıyor
Güngör kızı sorarsan
Hüngür hüngür ağlıyor*

*Aman Ali'm gel Ali'm
Civan Ali'm gel*

*Cami yanı çeşmesi
Yandan akıyor yandan
Kıymet'i de sorarsan
Camdan bakıyor camdan*

*Aman Ali'm gel Ali'm
Civan Ali'm gel*

*Nadide kızım kalksana
Lambaları yaksana
Baban elden gidiyor
Çaresine baksana*

*Aman Ali'm gel Ali'm
Civan Ali'm gel*

*Gemi geliyor gemi
Limanı taramaya
Üç beş motor bir çıkmış
Alim'i aramaya*

*Aman Ali'm gel Ali'm
Civan Alim gel*

*Eçlerimin üstünde
Kiremitler dizili
Alim'in balıkları
Dizinlikte dizili*

*Aman Ali'm gel Ali'm
Civan Ali'm gel*

*Ali'm Ali'm demekten
Ben kesildim yemekten
Eller almış Ali'mi
Yanıyorum yürekten*

*Aman Ali'm gel Ali'm
Yaman Alim gel*

Ali'min abası var

*Kolunda yaması var
Ali'm çok çirkin uşak
Ay gibi karısı var*

*Aman Ali'm gel Alim
Civan Ali'm gel Alim*

Balıkçılar başta olmak üzere ahali arasında anlatılan bazı efsane ve memoralarda da denizle ve balıkçılıkla ilgili vurgular ön planda olmuştur. Bu anlatılardan bazı örekler şu şekildedir:

Zamanın birinde Zefre aşıklarında seyretmekte olan bir gemi, şiddetli bir fırtınaya yakalanır. Yörenin nadir doğal limanlarından biri olan Zefre'ye sığınmaya niyetlenen gemiciler, küreklere asılırlar. Ancak denizin şiddeti ile yorulan gemiciler şiddetli rüzgâra teslim olurlar. Rüzgâr tekneyi savurmaya başlar ve kayalara doğru sürükler. Gemiciler tam ümidi kestikleri anda direğin tepesinde bir yeşil ışık peyda olur. Meğer burada bir velinin mezarı vardır. Gemicilerin zor durumda kaldıklarını gören veli, yeşil sarığıyla teknenin üstünde belirir; teknenin kontrolünü alır ve gemicileri kurtarır. Denizin de sakinleşmesini sağladıktan sonra gemicileri tekrar yolcu eder. Bir gün bir yolcu gemisi İstanbul-Trabzon arası sefer yaparken Bulancak dolaylarında kuvvetli bir fırtınaya tutulur. Gemi kaptanı her yolu dener ancak geminin gidişatını karaya oturmaktan kurtaramaz. Her şeyin bittiği düşünülen bir anda elinde bir fenerle yaşlı, beyaz sakallı bir adam peydâ olur ve geminin yönetimini eline alır. Usta manevralarla gemiyi karaya oturmaktan kurtararak, limana yaklaştırır. Tüm mürettebat ve yolcular bu beyaz sakallı, nur yüzlü adama teşekkürlerini bildirir. Geminin kaptanı neredeyse bu zatın ellerine sarılır. İhtiyar, gemi kaptanına "Bana Aziz Hüseyin Efendi derler, Keşap'ın Yolağzı Köyü'ndenim, seni ziyaretime beklerim." der ve gider. Aradan birkaç yıl geçer, gemide kaptanlık eden şahıs bir kamyon alıp uzun yol şoförlüğüne başlar. Bir gün bir seyahati esnasında yolu Giresun-Keşap ilçesine düşer. Hemen aklına birkaç yıl önceki gemi yolculuğu ve Aziz Hüseyin Efendi gelir. Etraftaki ahalden Aziz Hüseyin Efendi'nin evini sorar. Ahali ona Aziz Hüseyin Efendi'nin yüz elli yıl önce öldüğünü, türbesinin Yolağzı Köyü Cingiren Mahallesinde ziyarete açık olduğunu söyler. Bunun üzerine gemi kaptanı türbeye giderek, söz verdiği ziyaretini eda eder. (Kara, 1999: 97).

Balıkçılık yapan bir yaşlı Hasan Dayı vardır. Hasan Dayı bir akşam geç vakit evine döner. Tam yatmak üzereyken kapı çalınır. Hasan Dayı hemen gelip kapıyı açar. Karşısında simsiyah giyinmiş, upuzun, ayakları ters bir adam görür. Adamın cin olduğunu hemen anlar ve içinden Ayetel-Kürsiyi okumaya başlar. Cin, "Hasan Dayı, bu gece karşıdaki düzlükte bir eğlencemiz var. Davetlisin, hadi gidelim." der. Hasan Dayı "Kusura bakmayın, çok

yorgunum gelemem. Yarın yeniden balığa çıkacağım.” der. Cin bölünüp iki kişi olur. Bir “Bırakalım Hasan Dayı istirahat etsin.” dediği halde diğeri götürmeleri için ısrar eder. Hasan Dayı “Yapmayın, etmeyin; yorgunum.” diye yalvarır. Bunun üzerine iyi cin diğeri “Bırakalım rahat etsin.” deyince, o da ses çıkarmaz ve Hasan Dayı’yı götürmekten vazgeçerler. Hasan Dayı kapıyı kapatıp korku içinde, bildiği bütün duaları okuyup yatar. Sabah balığa çıkan Hasan Dayı, akşam cinlerin eğlence var dediği yerde üç tane erkek cesediyle karşılaşır.” (Karadeniz, 1986: 5).

Denizcilerin ve balıkçıların mesleki inanışlarının ve geleneksel uygulamalarının arka planında çoğu zaman risk algısı ve bereket beklentisi ön plandadır. Çoğu zaman Karadeniz’in tekinsiz sularında avlanan Giresunlu balıkçılar av süreçlerinde yaşanması olası riskleri bertaraf etmek amacıyla balıkçı atalarından devraldıkları geleneksel uygulamalara sıklıkla müracaat ederler. Geçmişe nispetle balıkçılık süreçlerindeki riskler çok daha azalmış gibi görünse de meslek dünyanın en tehlikeli meslekleri arasında yer almayı sürdürmektedir. Bu sebeple balıkçıların mesleki folklorlarının önemli bir kısmını oluşturan ritüellerin bugünkü işlevleri, temelde geçmişteki işlevlerle aynıdır. Gırgır balıkçıları av sezonu başlangıcında risk ve bereket vurguları içerir biçimde kurbanlar keser, kurbanların kanını ağların üzerine serperler. Yine aynı dönemde ağlar teknenin üzerine alınırken ağın altına bozuk para atarlar, erkek çocuklarından ağların üzerine idrarlarını yapmalarını isterler, hocalara okutulan kumları ağların üzerine serperler, at nalı, nazar boncuğu, muska türünden nazarlıkların yanı sıra yumurta kabuğu, sarımsak, acı biber, tavuk dışkısı gibi malzemelerle yapılan nazarlıkları teknelerine asarlar. Benzer uygulamalar av sezonu içinde de yapılabilmektedir. İlk avda ağdaki balık makarayla tekneye çekilirken ağın altına bozuk para serpilmesi, avın beklenen düzeyde olmadığı zamanlarda kurban kesilmesi, hocalara muskalar yazdırılıp teknenin baş altına takılması, bereketli avlar gerçekleştiren bir teknenin ağlarından mantar alıp kendi ağlarına bağlama, aynı teknedeki ekme veya tuz isteme gibi uygulamalarla avcılık süresince karşılaşılabilir.

Giresunlu balıkçıların yine risk ve bereket vurgulu tabular geliştirdikleri ve bunları nesillerdir sürdürdükleri görülür. Av dönüşü teknede ölü balık bırakılmaması ve teknenin dikkatlice yıkanması, ambar kapağının ters çevrilmemesi, teknede ıslık çalınmaması, tekneye konan kuşun başının koparılması, gırgır teknelerinde teknenin sağ tarafından denize idrar yapılmaması söz konusu tabulardan bazılarıdır. Giresunlu balıkçılar, gelecek av sezonunun balık sürülerinin akıbeti ile ilgili tahminler yürütürken iklim koşullarının gözlemlenmesi yanı sıra -örneğin balıkların yumurtlayacağı zaman poyraz esmediyse o yıl balığın çok olacağı düşünülür- doğadaki en küçük değişimleri dahi dikkate alırlar. Örneğin tepedelen adı verilen böceğin, arının, bildircinin, incirin, kestanenin, karayemişin çok olması halinde gelecek av sezonunun, özellikle de palamut avlarının bereketli olacağına

inanılmaktadır. Balıkçılar, hava tahmini konusunda da balıkçı atalarından öğrendikleri geleneksel tekniklerden yararlanmayı sürdürmektedirler. Dünyanın en riskli mesleklerinden biri olmaya devam eden balıkçılığı, Karadeniz gibi sabitkadem olmayan bir denizde yapan balıkçıların risk algısı oldukça yüksektir. Nitekim geçmişte yaşanan pek çok trajik olay ve bu olayların sonuçları hatıralarda yaşatılmakta, mesleki anlatılar arasında üst sıralarda bulunmaktadır. Geceleri ayı ve çevresindeki haleyi, gün batımında güneşi gözlemlemek, şehrin batı yönündeki bulutların ve batıdan esen yıldız ve karayel gibi rüzgarların durumunu, martıların davranışlarını ve uçuş yönlerini takip etmek en yaygın hava tahmin ve takip teknikleridir. Su dolu kavanoza bir kurbağa koyarak bu kavanozu teknenin baş altına koyduktan sonra kurbağanın su üzerinde veya altında durmasından hareketle tahminlerde bulunmak gibi özgün uygulamalarla karşılaşmak da mümkündür. Aşağıdaki ifadeler Giresunlu balıkçıların hava tahmini konusunda ne derece ustalaştıklarına, geleneksel ekolojik bilgiye sahip olduklarına ışık tutmaktadır.

Giresun'da olan fırtınanın en birincisi bu kible, lodos fırtınasıdır. Güneyden, güneybatıdan ve güneydoğudan vurur bu fırtına. Ta Vona başından deniz çiçek atmaya başlar, yani köpüklü küçük dalga yapar. Vona Burnu'ndan uzaktan masa büyüklüğünde görülen küçük bulutlar belirir. Rüzgâr onu üfleye üfleye dağıtır. Bu duman parçası on beş yirmi dakika sonra senin yanındadır. Ayrıca fırtına gelmeden hemen önce deniz acayip limanlık olur. Bir de bakarsın yirmi dakika sonra deniz karışır. Evvelden elli altmış kulaçlık açıklarda mezigit avlarken oraya bir gazel düşerdi. Şimdi bu gazel yaprağı ta Çaldağ'ın tepesindeki veya daha aşağısındaki ağaçlardan kopar gelirdi. Bu bize işaret olurdu denizde gazeli gördük mü, "Kible geliyor, kaçın!" derdik birbirimize. Eski kible fırtınaları yok artık. Eski havalar olsa ha bu balıkçıyı diyenlerin alayı kalır denizde. Karayelden gelen fırtına da önemlidir ama kible kadar değildir. Karayel havası batıdan ve kuzeybatıdan gelir. Karayel eseceğinde denizin rengi bile değişir. Masmavi deniz yemyeşil olur. Yıldız karayeli dışarı döven denizi yapar. Deniz yalıyı çok fena döver. Özellikle bu yol olmadan önce kayıkları milletin yukarıya kadar çıkardığı olurdu.

Giresunlu balıkçıların deniz ve deniz canlıları ile ilgili inanışları da oldukça zengindir. Denizin canlı olduğuna ve cinsiyetinin de dişi olduğuna inanan balıkçılar, denizi sakın zamanlarında müşfik ve mümbit bir anneye, fırtınalı zamanlarında ise hırçın bir sevgiliye veya eşe benzetirler. Nesillerdir balıkçılık yapan aileler arasında denizin her gece dokuz kez doğduğuna inanılmakta ve balıkçıların rızıkları için bu zamanlara dikkat etmeleri gerektiğine inanılır. Denizi aşağılamanın, onu kirletmenin, kaynaklarını hoyratça kullanmanın yanlışlığına dikkat çeken balıkçılar, ölümcül fırtınaları zaman zaman denizin intikamı olarak görmektedirler. Ancak onlara göre

deniz bir fırtınada can almış olsa dahi katil olarak anılmak istemez ve ölenleri mutlaka sahile bırakır. Balıkçıların avcılık süreçlerinde geleneksel avcılık tekniklerinden bazılarını günümüzde de kullanmaktadırlar. Avlanmak üzere avlaklarına yerleştiklerinde denize ağ sermeden önce deniz tabanındaki akıntıların durumunu kontrol etme ihtiyacı duyan balıkçılar, geleneksel bilgi temelli şu tekniği, her av öncesinde bu amaçla tatbik ederler.

Denize ağ sermeden önce kıyıda kendimize kerteriz belirleriz. Belirlediğimiz kerterize göre ağ sermeden biraz bekler suların (akıntıların) kayığı ne tarafa yönlendirdiğine bakarız. Deniz, kayığı çok geçmeden belirlediğimiz kerterizden poyraz veya karayel yönüne doğru çevirirse suların çok olduğu belli olur. Sular çoksa ağın içi çamurla, çöple dolar. İnat eder serersen ağ denizde bırakma ihtimalin yüksektir. Bu yüzden suların çok olduğu zamanlarda ağ sermemeye dikkat ederiz. En iyi avcılık suların az olduğu zamanlarda yapılır. Tabiatı tüm elemanlarıyla bütün halde izleyen, onu canlı bir varlık olarak kabul etmenin etkisiyle etrafında geleneksel dünya görüşüne dair inanışlar geliştiren balıkçılar, çoğu zaman gözlem ve tecrübe temelli geleneksel meslek bilgileri ile hareket etmektedirler. Bu bağlamda balıkçıların geleneksel ekolojik bilgi birikimlerinin önemli bir alanını deniz canlılarının davranışları ve rutinleri oluşturmaktadır. Av takvimlerinin balıkların göç zamanlarına veya kıyıya yaklaşma rutinlerine göre belirlenmesinden, verimli avlakların tespitinde balıkların gün içindeki hareketlerinin dikkate alınmasına kadar pek çok konuda geleneksel nitelikli ekolojik bilgilere müracaat edildiği görülmektedir. Örneğin bahar aylarında poyraz sürekli esmeye başladığında kefal sürülerinin bölgeye geleceğine inanılır. Bu bilginin temelinde uzun süreli gözlemler ve tecrübeler vardır. Zira poyraz estiğinde güneş sürekli olarak görülür ve hava ısınmaya başlar. Suyun ısınmaya başlamasıyla birlikte sıcak suda havyar döken balıklar, havyarlarını dökmek için kıyılara yaklaşır. Mesleğe dönük bu teknik bilgi, geleneksel karakter kazanmış ve kuşaklar boyunca devam edebilmiştir.

Kaynakça

- Ahmet Rasim (1930). *Türkiye Coğrafyayı Sahilîsi: Karadeniz Sevâhili*. İstanbul: Deniz Matbaası.
- Aktaş, E. (2007). *Antik Çağda Doğu Karadeniz Bölgesi Kıyı Yerleşimleri ve Yerleşim Stratejileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ali Cevâd (1314/1896). *Memâlik-i Osmâniye'nin Târih ve Coğrafya Lugatı*. İstanbul: Mahmut Bey Matbaası.
- Arslan, M. (2005). *Arrianus'un Karadeniz Seyahati*. İstanbul: Odin Yayıncılık.
- Ascherson, N. (2001). *Karadeniz*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Baygın, O. ve Koldemir, B. (2012). Tarihi Süreç İçerisinde Karadeniz'de Ticari

- Faaliyetlerin İncelenmesi ve Trabzon. *IV. Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu-Doğu Karadeniz*, (ed. E. Başar ve diğerleri), 141-150, İstanbul: Gemi Makineleri İşletme Mühendisleri Odası Yayınları.
- Bekdemir, Ü. (2007). *Karadeniz Kıyı Kentleri (Samsun-Hopa Arası)*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Bijışkyan, P. M. (1989). *Pontos Tarihi – Tarihin Horona Durduğu Yer Karadeniz*. (Tercüme: H. D. Andreasyan), İstanbul: Çiviyazıları Yayınları.
- Bostan, İ. (1995). Rusya'nın Karadeniz'de Ticarete Başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu (1700-1787). *Belleten*, LIX (225), 353-394.
- Bursa, P. (2007). *Antikçağda Anadolu'da Balık ve Balıkçılık*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Cumhuriyet'in 50 Yılında Giresun-1973 İl Yıllığı* (1973), Ankara: Giresun Valiliği Yayınları.
- Cumhuriyetin 10 Yılında Giresun Ticaret ve Sanayi Odası* (1933), Giresun: Giresun Ticaret Odası Yayınları.
- Çakıroğlu, S. B. (1969). *Karadeniz'de Balıkçılığımız*. Ankara: Bilgi Basımevi.
- Çiğdem, S. (2007). Eski Çağ'da Trabzon Limanı: Askeri ve Ekonomik Yönden Gelişimi ve Doğu-Batı İlişkilerindeki Rolü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 133-155.
- Deveciyan, K. (2011). *Türkiye'de Balık ve Balıkçılık*. (Çev. Erol Üyepazarcı), 4. b., İstanbul: Aras Yayınları.
- Emecen, F. M. (2005). *Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi Buluncak-Piraziz*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Emecen, F. M. (1996). Giresun. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 14, 78-84, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Emecen, F. M. (1998). Clavijo'dan Fallmerayer'e: Giresun'da Seyyahlar (1404-1840). *Giresun Kültür Sempozyumu, 30-31 Mayıs 1998, Bildiriler*, (ed. H. M. Bayazıtöğlü ve A. Yüksel), 23-29, İstanbul: Giresun Belediyesi Yayınları.
- Fatsa, M. (2012). *Geçmişten Günümüze Piraziz*. İstanbul: Piraziz Kaymakamlığı Yayınları.
- Giresun İl Yıllığı-1967* (1968). Ankara: Giresun Valiliği Yayınları.
- Güveloğlu, A. (2013). Antik Çağ'da Karadeniz'de Balık ve Balıkçılık. *Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik*, C. 2, 727-742, Ankara: Canik Belediyesi Yayınları.
- Işık, A. (2001). *Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kara, Ü. (1999). *Giresun'da Adak İnanıcı ve Adak Yerleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karadeniz, F. (1979). Bir Hamsi Türküsü. *Türk Folklor Araştırmaları*, 19 (362), 8761-8762.
- Karadeniz, F. (1986). Giresun Yöresinde Toplumun Cin, Peri, Cadı, İnanç ve Masallarına Katılımı. *Türk Folkloru*, 80-81, 5-8.
- Karşlı, M. (2012a). *Düşler Kenti Tirebolu*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- Karşlı, M. (2012b). *Tirebolu Hikayeleri*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- Karşlı, M. (2013). *Bir Sevdadır Tirebolu*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- Kırımlı, Y. (2009). İstanbul Balıkçılarında Sosyal Yaşam ve Organizasyon. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 1, 309-318.
- Nümann, W. (1952). Doğu Karadeniz Bölgesinde Türk Balıkçılığı. *Balık ve Balıkçılık*, 1 (4), 14-24.
- Oğuz, B. (2002). *Türkiye Halkının Kültür Kökenleri-1*. İstanbul: Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları.

- Öğüt, H. (1991). *Trabzon Yöresi Su Ürünleri Pazarlama Faaliyetleri*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sürmene Deniz Bilimleri ve Teknolojileri Yüksek Okulu Yayınlanmamış Lisans Tezi.
- Öksüz, M. (2006). *Onsekizinci Yüzyılın İkinci Yarısında Trabzon: Toplum-Kültür-Ekonomi*. Trabzon: Serander Yayınları.
- Öztürk, Ö. (2005). *Karadeniz – Ansiklopedik Sözlük*. 2 C., İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Öztürk, Ö. (2012). *Pontus: Antikçağ'dan Günümüze Karadeniz'in Etnik ve Siyasi Tarihi*. Ankara: Genesis Kitap.
- Sarısamam, S. (1999). *Cumhuriyetin İlk Yıllarında (1923-1930) Giresun (Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Hayat)*. İstanbul: Mega Basım Yayın.
- Strabon (2000). *Coğrafya – Anadolu (Kitap: XII-XIII-XIV)*. (Çev.: Adnan Pekman), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Sümer, F. (1992). *Tirebolu Tarihi*. İstanbul: Tirebolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları.
- Şemseddin Sami (1314/1897). *Kamûsü'l-A'lâm*. 5, İstanbul: Mihran Matbaası.
- Trabzon Vilâyeti Salnamesi-1901*. (Haz. K. Emiroğlu), 2008b, C. 19, Ankara: Trabzon Vakfı Yayınları.
- Trabzon Vilâyeti Salnamesi-1904*. (Haz. K. Emiroğlu), 2009, C. 22, Ankara: Trabzon Vakfı Yayınları.
- Trak, S. (1944). Giresun-Ordu ve Ardülkesinde Avcılık. *AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 2 (5), 783-788.
- Yüksel, A. (2007). *Giresun Tarihi Yazıları*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Yüksel, A. (2009). *Giresun Tarihinden Sayfalar*. İstanbul: Giresun Valiliği Yayınları.
- Yüksel, A. (2010). *Geçmişten Günümüze Tirebolulu Denizciler*. İstanbul: Bengi Yayınları.
- Zehiroğlu, A. M. (2000). *Antik Çağlarda Doğu Karadeniz*. İstanbul: Çivi Yazıları Yayınları.
- Zengin, M. (2008). Karadeniz'de Yunus Avcılığı. *SÜMAE Yunus Araştırma Bülteni*, 8 (1), 8-12.